

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra společenských věd

Diplomová práce

Bc. Ivan Kohoutek

**Autoritářské tendence ve středoamerickém regionu na příkladech
Venezuely a Bolívie**

Olomouc 2015

vedoucí práce: Mgr. David Hampl, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně a výhradně s použitím literatury uvedené v seznamu literatury této práce.

Bc. Ivan Kohoutek

Úvod	6
1 Prezidentské systémy	7
1.1 Prezidentské systémy USA a Latinské Ameriky	8
1.1.1 Prezidentský systém USA	9
1.1.2 Prezidentské systémy v Latinské Americe	10
1.2 Kritika prezidentských systémů	11
1.3 Výhody prezidentského systému	13
2 Autoritářské režimy	15
2.1 Terminologie	15
2.2 Definice autoritářských režimů	16
2.3 Zdroje legitimacy v autoritářských režimech	17
2.3.1 Charismatická legitimita	17
2.3.2 Tradicionalistická legitimita	18
2.3.3 Národní legitimita	18
2.3.4 Společenská smlouva jako nástroj legitimacy	18
2.3.5 Strukturální legitimita	18
2.3.6 Legalistická legitimita	19
2.3.7 Geopolitická legitimita	19
2.3.8 Idealistická legitimita	19
2.3.9 Technokratická legitimita	19
2.3.10 Negativistická legitimita	20
2.3.11 Sociálně ideová legitimita	20
2.3.12 Efektivní (funkční) legitimita	20
2.4 Autoritářské režimy versus totalitní režimy	21
2.5 Typologie autoritářských režimů	21
2.5.1 Typologie dle J. J. Linze	21
2.5.1.1 Byrokraticko – militaristické autoritativní režimy	22
2.5.1.2 Organicko – etatistické autoritativní režimy	22
2.5.1.3 Mobilizační režimy v postdemokratických společnostech	22
2.5.1.4 Postkoloniální mobilizační autoritativní režimy	22
2.5.1.5 Rasové a etnické „demokracie“	23
2.5.1.6 Defektní a netotalitní autoritativní režimy	23
2.5.1.7 Posttotalitní autoritativní režimy	23
2.5.2 Typologie dle W. Merkela	24

2.5.2.1	Komunistické autoritářské režimy.....	24
2.5.2.2	Fašistické autoritářské režimy	24
2.5.2.3	Militaristické autoritářské režimy.....	24
2.5.2.4	Organicko – etatické autoritářské režimy.....	24
2.5.2.5	Rasistické autoritářské režimy.....	24
2.5.2.6	Modernizační autoritářské režimy	24
2.5.2.7	Teokratické autoritářské režimy.....	25
2.5.2.8	Dynastické autoritářské režimy	25
2.5.2.9	Sultanistické autoritářské režimy	25
3	Politicko – geografická charakteristika Venezuely a Bolívie.....	26
3.1	Politicko – geografická charakteristika Venezuely	26
3.1.1	Obecná charakteristika země	26
3.1.2	Administrativně – správní členění	27
3.1.3	Historie – od Kolumba po Bolívara.....	27
3.2	Politicko – geografická charakteristika Bolívie	29
3.2.1	Obecná charakteristika země	29
3.2.2	Administrativně – správní členění.....	30
3.2.3	Historie – od původních kmenů k republice.....	31
4	Historický vývoj obou zemí ve 20. a 21. století.....	33
4.1	Historický vývoj Venezuely ve 20. a 21. století.....	33
4.2	Historický vývoj Bolívie ve 20. a 21. Století	38
5	Politický vývoj obou zemí	42
5.1	Politický vývoj ve Venezuele.....	42
5.1.1	První fáze politického vývoje.....	42
5.1.2	Druhá fáze politického vývoje – fenomén Hugo Chávez	44
5.2	Politický vývoj v Bolívii.....	48
5.2.1	První fáze politického vývoje	48
5.2.2	Druhá fáze politického vývoje – fenomén Evo Morales.....	50
6	Politické systémy obou zemí	52
6.1	Politický systém ve Venezuele.....	52
6.1.1	Moc zákonodárná.....	52
6.1.2	Moc výkonná	52
6.1.3	Moc soudní	52
6.1.4	Místní správa a samospráva	53

6.1.5	Stranický systém	53
6.1.6	Volební systém	54
6.1.7	Volební právo	55
6.2	Politický vývoj v Bolívii.....	55
6.2.1	Moc zákonodárná	56
6.2.2	Moc výkonná	56
6.2.3	Moc soudní	56
6.2.4	Místní správa a samospráva	56
6.2.5	Stranický systém	57
6.2.6	Volební systém	58
6.2.7	Volební právo	59
6.2.8	Srovnání obou systémů	59
7	Současné tendence ve vývoji obou zemí.....	60
7.1	Venezuela	60
7.2	Bolívie	62
8	Pedagogická aplikace.....	65
8.1	Charakteristika pedagogické aplikace	65
8.2	Návrh pedagogické aplikace	66
	Závěr	72
	Seznam zkratk.....	73
	Seznam použité literatury	75
	Seznam elektronických zdrojů.....	77
	ANOTACE	78

Poděkování

Rád bych zde poděkoval vedoucímu diplomové práce Mgr. Davidu Hamplovi, Ph.D., za cenné rady, které mi udělil při zpracování dané problematiky.

Úvod

Latinská Amerika je kontinentem, na kterém můžeme vidět mnoho kontrastů politických, sociálních či kulturních. Dochází zde ke střetu dvou světů: původních obyvatel, kteří se snaží zachovávat tradiční směry života, a moderní civilizace, která celý kontinent zaplavuje moderními trendy a technologií.

Základním rysem Latinské Ameriky a středoamerického regionu je zvláštní vývoj, protože na zemi snad neexistuje místo, kde by došlo k takovému množství vojenských převratů, občanských válek či korupčních jednání, právě jako zde.

Venezuela a Bolívie, tedy země, kterými se ve své práci budu zabývat, jsou zeměmi, které splňují všechny výše zmíněné situace. Obě si prošly politickým vývojem plným politických převratů, autoritářských a diktátorských vůdců, korupcí. Obě země navíc mají sklony k levicové politice, což je do jisté míry dáno také tím, že se v obou případech jedná o chudé regiony s vysokou mírou negramotnosti.

Podíváme-li se na nejnovější dějiny obou zemí, zjistíme, že obě země spojuje jeden významný fenomén, a tím je osobnost charismatického vůdce, který se může těšit velké popularity v řadách občanů. Ve Venezuele hovoříme o již zesnulém prezidentu Hugo Chávezovi, v Bolívii o jeho příteli, současném prezidentu země Evo Moralesovi.

Předmětem mé práce je nastínit autoritářské tendence ve Venezuele a Bolívii, objasnit levicovou politiku obou zemí a charakterizovat jejich možný budoucí směr.

Aby mohly být veškeré tendence lépe pochopeny a objasněny, je důležité věnovat se teoretickému rámci prezidentských systémů (jež jsou oběma zeměmi aplikovány) a autoritářských režimů, jimiž si země prošly či prochází. K tomu nám poslouží první dvě kapitoly práce.

V kapitole třetí se budu věnovat obecné charakteristice obou zemí a jejich stručné historii, které vedly ke vzniku republik. Kapitola čtvrtá bude zaměřena na historii obou zemí v průběhu 20. a 21. století.

V páté kapitole bych se rád věnoval politickému vývoji obou zemí, přičemž se na straně Venezuely zaměřím na osobnost Huga Cháveze a na straně Bolívie se budu věnovat osobnosti Evo Moralesa. Politické systémy obou zemí budou obsahem kapitoly šesté, v sedmé kapitole se chci věnovat současným a budoucím tendencím ve vývoji obou latinskoamerických států. Poslední kapitola bude zaměřena na pedagogickou aplikaci tématu. V ní se budu zabývat především možnostmi jeho aplikace do výuky na střední škole a na gymnáziu.

1 Prezidentské systémy

Prezidentský systém je obecně spjat především s tradicí Spojených států amerických (USA), kde došlo k jeho zrodu, přičemž v důsledku jejich vlivu se rozšířil do dalších zemí, zejména pak do blízké Latinské Ameriky. Na podobě tohoto systému měla největší vliv doba jeho vzniku. „*Ne nadarmo má americký prezident velmi silné postavení, které se více než evropským prezidentům blíží pozici panovníka přelomu 18. a 19. století, jenž je sice omezen zákonodárnou mocí na něm nezávislého parlamentu, ale stále dominuje exekutivě a má i silné nástroje k zamezení přijetí zákonů, které shledává nevhodnými.*“¹ Za určitý typ „čistého“ prezidentského systému je pak možné považovat ten, který splňuje určitá kritéria. Především hlava exekutivy, která jmenuje vládu a řídí ji, musí být zvolena ve všeobecných volbách.² Doba výkonu funkce předsedy vlády a volební období legislativy jakožto orgánu musí být pevně stanovena, a zároveň obě složky moci musí být nezávislé na vyslovení vzájemné důvěry. Další podmínkou je ústavně daná zákonodárná pravomoc pro prezidenta (například právo veta), která ale neutváří další složky zákonodárné moci, nýbrž dává prezidentovi možnost přetvářet vlastní volební program do skutečných politických výstupů.

Jakožto vhodná charakteristika prezidentského systému se nám poté může jevit identifikace režimu Arenda Lijpharta, jež nejprve uvádí pouze dva základní znaky. Prezident má být volen na pevně stanovené funkční období a až na výjimky nemůže být žádným způsobem donucen legislativní mocí vzdát se svého mandátu. Zároveň je nutné, aby byl prezident volen ve všeobecných volbách, a to přímo, nebo prostřednictvím sboru volitelů. Jako nutné je třeba také doplnit, že v prezidentském režimu může fungovat pouze jednohlavá exekutiva, tudíž vláda, která je jmenována prezidentem, je pouhým poradním orgánem, a všichni jsou prezidentovi plně podřízeni.

Abychom lépe porozuměli systému prezidentského režimu, je vhodné jej porovnat se systémem parlamentním. Jejich srovnávání je založeno na dvou základních charakteristikách. Zaprvé jde o oddělení, respektive sdílení legislativní a exekutivní moci. „*V parlamentním systému je exekutiva odpovědná legislativě a funkční období vlády může být kdykoliv předčasně ukončeno vyslovením nedůvěry.*“³ Obvykle se také uvádí možnost k předčasnému ukončení funkčního období parlamentu exekutivou. Zde však existuje řada výjimek, protože jsou země, ve kterých není možné parlament ústavně rozpustit⁴ nebo tato možnost náleží

¹ HLOUŠEK, V. KOPEČEK, L. ŠEDO, J. *Politické systémy*. Brno: Barrister & Principal, 2011. s. 81

² popř. kolegiem volitelů, kteří jsou vybráni právě pro tento účel

³ HLOUŠEK, V. KOPEČEK, L. ŠEDO, J. *Politické systémy*. Brno: Barrister & Principal, 2011. s. 81

⁴ např. Norsko

pouze zákonodárnému sboru.⁵ Proto by měl být kladen větší důraz na pravomoc parlamentu z hlediska odvolávání vlády a vyjadřování nedůvěry. Oproti tomu v prezidentském systému je funkční období obou mocí pevně stanovené, vládní moc (prezident) není závislá na podpoře parlamentu a exekutiva nemá pravomoc jakkoliv krátit funkční období moci legislativní.

Pro rozlišování parlamentního a prezidentského systému má význam přímá či nepřímá legitimita exekutivní moci. „*V parlamentním systému jsou zdrojem legitimacy pro legislativu občané, legitimita exekutivy pak vychází z legislativy. Občané tedy v jednom hlasování rozhodnou o složení zákonodárné moci, ze které posléze vzejde výkonná moc.*“⁶ Oproti tomu v prezidentském systému jsou zdroje legitimacy oddělené, protože voliči v oddělených volbách rozhodují o legislativě a o exekutivě (prezident). Samozřejmě se vždy nejedná o zcela přímou volbu prezidenta, ale například o výběr volitelů, na nichž poté závisí zvolení hlavy státu.

Shrnu-li dosavadní informace, týkající se prezidentského systému, mohu usoudit, že prezidentský systém je založen na výrazném oddělení exekutivní a legislativní moci. Obě disponují vlastní legitimační bází a jejich propojenost je založena pouze na principu kontroly, která má zabránit jakémusi nadužívání moci z jedné či druhé strany. Legislativa i exekutiva jsou voleny na fixní volební období, které není možné zkrátit, tzn., není možné vyvolat předčasné volby ani parlamentní, ani prezidentské. Volba parlamentu i prezidenta by měla probíhat minimálně takovým způsobem, který se svou povahou blíží přímým volbám. Oddělení mocí nadále pokračuje i po volbách. Představitelé exekutivy nemohou být členy parlamentu a naopak. Exekutiva ne nepodílí přímo na legislativním procesu (až na výjimky), nicméně ale není parlamentu politicky odpovědná. Nejtypičtějším znakem prezidentského systému je bezesporu propojení funkce hlavy státu a předsedy vlády v jedné osobě.

1.1 Prezidentské systémy USA a Latinské Ameriky

I když se prezidentské systémy vyskytují i mimo americký kontinent, můžeme jednoduše rozdělit prezidencialismus na severoamerický a jihoamerický. Přestože jsou jihoamerické prezidentské systémy založeny na stejném principu jako systém v USA, v praxi může vidět značné kvalitativní rozdíly.

⁵ což je příklad Izraele

⁶ HLOUŠEK, V. KOPEČEK, L. ŠEDO, J. *Politické systémy*. Brno: Barrister & Principal, 2011. s. 82

1.1.1 Prezidentský systém USA

Jak jsem již zmínil, USA jsou ideálním a tradičním prototypem prezidentského systému. A právě to je hlavní důvod, proč se s těmito politickými systémy setkáváme především na americkém kontinentu.

Dle mnohých kritiků a politologických expertů jsou Spojené státy jediným státem, kde prezidentský systém fakticky funguje. Volba prezidenta zde probíhá sice prostřednictvím volitelů, nicméně je chápána jako přímý střed dvou kandidátů na prezidenta.

Je třeba si uvědomit, že již při samotném vytváření systému USA nebylo jednoduché najít optimální řešení, které by bylo vhodné a přijatelné pro společnost, která se buduje prakticky nově. Samotná myšlenka separace mocí, jež je typická právě pro prezidentský systém, vzešla z prací Johna Locka a Charlese de Montesqueieu. Došlo ke konsenzu o jednohlavé exekutivě, avšak nikoliv na základě monarchistickém, ale na ustanovení všelidově voleného prezidenta.

„Voličům je nabízen seznam kandidátů na prezidenta a zároveň i na viceprezidenta. Kandidát s nejvyšším počtem hlasů v daném státě získává hlasy všech místních volitelů. Ve volbách samozřejmě kandidují více než dvě osoby, ale v politické praxi se kandidátům třetích stran nedávají žádné šance; naposledy se podařilo kandidátovi třetí strany zvítězit alespoň v jednom státě v roce 1968.“⁷

Kandidát, který získá nadpoloviční většinu hlasů všech volitelů, se stává prezidentem.

Na formální úrovni se vztahy mezi legislativou a exekutivou mohou omezit jen na několik případů, jež jsou přesně vymezeny. Může tedy dojít k omezení svévole jedné moci – v takovém případě můžeme hovořit o tzv. systému brzd a protivah.⁸

Pozice prezidenta je posílena vzhledem k parlamentu vetem vůči přijatým zákonům. Veto prezidenta Spojených států lze navíc přehlasovat jedině dvoutřetinovou většinou v obou komorách, čímž se stává velmi silným nástrojem. Kontrolní role parlamentu vůči exekutivě se v praxi projevuje dvojitým způsobem. Tím prvním je, že Senát (horní komora parlamentu), schvaluje nominace prezidenta na posty ministrů a také soudců Nejvyššího soudu. Ministry už však odvolává pouze prezident, a to dle svého vlastního uvážení. Neexistuje zde možnost vyslovení nedůvěry vládě parlamentem. Soudcové jsou navíc jmenováni doživotně. Druhým

⁷ HLOUŠEK, V. KOPEČEK, L. ŠEDO, J. *Politické systémy*. Brno: Barrister & Principal, 2011. s. 88

⁸ checks and ballances. V podmínkách prezidentských systémů umožňuje tento systém kontrolu legislativní moci mocí exekutivní a naopak. Ani jedna ze stran se pak nemusí bát o své přežití. Tímto systémem funguje každá politická společnost, jež je opravdu ústavní. V USA pak fakticky funguje na základě rozdělení mocí.

případem je situace, kdy dojde k porušení Ústavy či spáchání závažného trestného činu.⁹ V takovém případě může parlament proti prezidentovi zahájit a provést proceduru tzv. impeachmentu. „*Ta spočívá v tom, že Sněmovna reprezentantů prezidenta zažaluje, a Senát jej následně může dvoutřetinovou většinou odsoudit – v důsledku úspěšného impeachmentu prezident ztrácí funkci. Impeachment je ovšem spíše formálních nástrojem než reálnou hrozbou. Proti prezidentovi byla celá komplikovaná procedura, která je s ním spojena, použita pouze dvakrát, v roce 1868 proti Andrewu Johnsonovi a v roce 1998 proti Billu Clintonovi, přičemž ani v jednom případě v Senátu nehlasovala dvoutřetinová většina pro odsouzení, byť v Johnsonově případě chyběl pouze jeden hlas. U dalšího prezidenta Richarda Nixona, kterému hrozil impeachment v souvislosti s aférou Watergate, situaci vyřešila jeho rezignace dříve, než došlo k hlasování.*“¹⁰

Impeachment jako takový však nelze srovnávat s vyjádřením nedůvěry, jež je spojena s politickou zodpovědností. Tradice tohoto procesu vycházejí z novověké Anglie, kdy parlament potřeboval kontrolovat dodržování zákonů u ministrů vlád a případně je mohl žalovat za jejich nedodržování.¹¹ Vyjádření nedůvěry vládě obecně předpokládá, že je vláda odpovědná právě parlamentu a ten ji může kdykoliv na základě hlasování odvolat. Prezidentský systém však předpokládá, že prezident (tedy exekutiva) je odpovědný pouze občanům.

Mandát prezidenta sám o sobě zaniká pouze smrtí či rezignací. V případě zániku funkce prezidenta přebírá jeho roli viceprezident, který je volený zároveň s prezidentem. Viceprezidentova funkce sama o sobě spočívá v předsedání Senátu, kdy jeho hlas je rozhodujícím při rovnosti hlasování. V celém systému je však zastíněn osobou prezidenta.

V USA a v prezidentských systémech obecně se vytváří jakýsi nulový součet, neboť vítěz voleb bere vše. Oproti tomu poražený kandidát nemá nárok na žádný významný post, jako je tomu v parlamentním režimu. Vítěz prezidentských voleb si tedy sestavuje vládu dle svého uvážení, a navíc není třeba vytvářet koalice či to systému zahrnovat další strany.

1.1.2 Prezidentské systémy v Latinské Americe

Prezidencialismus jakožto politický systém můžeme nejčastěji nalézt právě v Latinské Americe, kde ovšem historická zkušenost s tímto typem zřízení není nijak dobrá, protože se mnoho států potýkalo s velkou nestabilitou či dokonce s neschopností zachovávat

⁹ zpravidla se jedná o velezradu či úplatkářství

¹⁰ HLOUŠEK, V. KOPEČEK, L. ŠEDO, J. *Politické systémy*. Brno: Barrister & Principal, 2011. s. 89

¹¹ kontrola se nevztahovala na panovníka, neboť ten byl v tomto období považován za nesesaditelného

demokratické principy. Právě z těchto důvodů můžeme hovořit o jisté formě slabosti a nestabilitě prezidentských systémů ve spojení s oblastí Latinské Ameriky.

Při získávání nezávislosti států Latinské Ameriky na počátku 19. století se začaly vést diskuze o budoucnosti ústav pro tyto země, přičemž myšlenka dědičné monarchie nebyla příliš populární. Vzor Spojených států amerických se tak zdál být vhodným řešením celé situace, i když např. Simon Bolívar doporučoval spíše britský systém parlamentarismu, ve kterém by byl monarcha nahrazen právě prezidentem, protože nevěřil tomu, že by americký systém prezidencialismu mohl v zemích Latinské Ameriky fungovat.

Je nutné podotknout, že ústavy, které zaváděl americký systém, byly schváleny i mimo Latinskou Ameriku.¹²

Jihoamerické prezidentské režimy se v mnohém od amerického systému liší. Mnoho států Latinské Ameriky si od své nezávislosti prošlo demokratickými kolapsy, i když prezidentské ústavy zůstaly zachovány. Nicméně je důležité si uvědomit fakt, že nelze svalovat tyto kolapsy pouze na politické faktory.

Jedním z důvodů nefunkčnosti prezidentského systému může být v zemích Latinské Ameriky také nevhodný typ systému stranického. Navíc pravomoci, jež má americký prezident, se vesměs nerovnajíc pravomocem, které získávají prezidenti jihoamerických zemí. Buď je exekutivně přiděleno příliš málo pravomocí, čímž prezident nemůže dostatečně prosazovat své politické cíle a může být brzy svou pozicí frustrován, anebo má pravomoci příliš velké, což vede ke zneužívání moci a převaze exekutivy nad legislativou.

1.2 Kritika prezidentských systémů

Často se v debatách nad politickými systémy objevuje otázka, který ze systémů parlamentarismus – prezidencialismus je v praxi lepším. Prezidentské systémy jsou nejčastěji kritizovány z hlediska neschopnosti zachovávat demokracie, samozřejmě s významnou výjimkou Spojených států amerických, pro kterou je prezidentský systém výsadní a plně funkční. Většina odborníků však dává přednost parlamentnímu systému, přičemž z nejvýznamnějších jmen mohu jmenovat Juana J. Linze či dvojici Alfred Stepan a Cindy Skach.

Zřejmě nejkompaktnější analýzu slabin prezidentského systému vytvořil Linz, přičemž zde uvedu některá úskalí, kterým se tento španělský politolog věnuje. Na prvním místě se

¹² například Filipínská republika

jedná o problém duální demokratické legitimacy, a to, když prezident spojuje své kvality jakožto hlavy státu se silnými pravomocemi, protože v danou chvíli se jedná o situaci velkého očekávání ze strany lidu, jež ho de facto přímo zvolili. Prezident se přitom lehce může dostat do střetu s parlamentem, který má podobu jakéhosi oponenta jeho politiky. *„Nastoluje to logicky otázku, kdo má vlastně větší právo mluvit jménem lidu – prezident nebo parlament? Produktem je latentní pnutí, které může vyústit až v dramatické, demokratickými prostředky obtížně řešitelné konflikty. U parlamentarismu s jediným orgánem, jež má legitimitu přímo od voličů, podobný problém odpadá.“*¹³

Typickým jevem, jež provází prezidentský systém, se tak mají stát především nerealistické sliby, popř. prezidentské kampaně zaměřené především na kvalitu kandidáta jako člověka a ne jako politika. V takovém případě přicházejí na řadu image - makerové. Politické programy, jež hrají důležitou úlohu v parlamentních volbách tak v prezidentském klání nehrají nijak významnou roli. *„Přímé prezidentské volby tak mohou otevřít cestu k moci i „amatérským outsiderům“ bez většího politického zázemí, kteří těží z momentální ekonomické či politické krize či třeba z antistranického naladění voličů. Pravděpodobnost jejich střetů se stranicky složeným parlamentem po zvolení tím pádem dále roste.“*¹⁴

Samotná problematika legitimacy se většinou stupňuje především v rozvojových zemích, neboť právě v nich se setkáváme s velkou regionální nerovností. A v takových státech je velmi pravděpodobné, že se postoje prezidenta a jeho stoupenců budou názorově velmi lišit od názorů parlamentu. Prezident může být například reprezentantem méně rozvinutých oblastí, avšak v opozici mohou stát zástupci rozvinutějších oblastí. V takovém případě, i když je opozice v menšině, může nastat z konfliktu mezi prezidentem a parlamentem konflikt společenský.

Dalším, na první pohled možná nepatrným, problémem je fakt, že prezidentské systémy mají být rigidní, přičemž je prezident volen na pevně stanovené volební období, které nelze nijak zkrátit. To se může stát nevýhodou především ve chvíli, kdy se prezident stane velmi neoblíbenou osobou a začíná být překážkou ve vývoji budoucím. V praxi totiž v podstatě není reálné prezidenta zbavit funkce, pokud sám nerezignuje a procesy impeachmentu jsou velmi komplikované, jak jsem již uvedl výše.

Poslední výhradou Linze, kterou pro příklad uvádím, je poukaz na přímé prezidentské volby s tzv. nulovým součtem. *„Vítězný kandidát získá kontrolu nad celou exekutivou a neúspěšný či neúspěšní kandidáti, i kdyby prohráli jen velmi těsně, „ztratí vše“, tj. nemají*

¹³ HLOUŠEK, V. KOPEČEK, L. ŠEDO, J. *Politické systémy*. Brno: Barrister & Principal, 2011. s. 92

¹⁴ tamtéž

*často šanci cokoliv po volbách ovlivnit.*¹⁵

Jako další kritiky mohu uvést dvojici Alfred Stepan a Cindy Skach. Z jejich závěrů lze říci, že „v zemích Třetího světa parlamentní demokracie dokázaly přežít v průměru třikrát déle než prezidentské demokracie. Existenci prezidentské demokracie dvakrát častěji než u parlamentarismů ukončil vojenský převrat.“¹⁶

Mohu tímto zároveň potvrdit i Linze (viz výše) z pohledu, že se prezident sice může vojákům na první pohled zalíbit, avšak vše může být brzy jinak a armáda může dojít k protiústavnímu postupu, který pohřbí celou demokracii v zemi.

Při kritice prezidentských systémů je důležité všimnout si situace především v Latinské Americe, kde vedle sebe koexistuje jak prezidencialismus se slabými stranami, tak multipartijní stranický systém. Prezident v takovém případě nemá šanci vytvořit pevnou parlamentní většinu, a tím pádem se musí zaměřit sám na to, co mnohdy ani nechce.

Závěrem lze říci, že nelze jednoznačně určit, který systém je či není lepším a je vhodné se zaměřit především na zkušenosti s dosavadním fungováním ať už jednoho či druhého systému.

1.3 Výhody prezidentského systému

I když existuje mnoho výtek a nevýhod, je vhodné se zaměřit i na výhody, jež mohou v některých případech vyvážit nedostatky prezidentských systémů.

Například rozdělení moci, jež je pro prezidentské systémy typické, můžeme považovat za výhodné, protože ono samotné oddělení složek neznamena jen nezávislost vlády, ale také určitou formu nezávislosti samotného parlamentu. V prezidentském režimu je exekutiva nezávislá její samotné přežití tedy nepodléhá legislativě, tudíž mohou obě složky jednat bez zbytečné nervozity a strachu z možného pádu vlády či předčasných voleb.

S tím zároveň souvisí i kontrola mezi exekutivou a legislativou. Zákonodárci se mohou v klidu věnovat vlastní iniciativě a v případě nesouhlasu mohou jednat o různých alternativách, aniž by se museli obávat o svá křesla. Na druhé straně může prezident bez obav rozhodnutí parlamentu vetovat dle svého uvážení a nevisí nad propastí nevhodného rozhodnutí.

Jednou z největších předností prezidentského systému je pak zajisté přímá volba prezidenta, která dává voličům větší škálu možností při volení a rozhodování. V parlamentních volbách mohou voliči vybírat nějakou stranu, při prezidentských volbách si

¹⁵ HLOUŠEK, V. KOPEČEK, L. ŠEDO, J. *Politické systémy*. Brno: Barrister & Principal, 2011. s. 92

¹⁶ HLOUŠEK, V. KOPEČEK, L. ŠEDO, J. *Politické systémy*. Brno: Barrister & Principal, 2011. s. 93

mohou zvolit někoho jiného. Prezident pak může podnítit integritu správného vůdce i v případě rozštěpené politické společnosti. Voliči mají zároveň mnohem lepší představu o tom, jak bude budoucí vláda složena, kdežto v parlamentních systémech se o podobě vlády rozhoduje až v povolebních vyjednáváních. V tom má prezidencialismus velmi navrch.

Přímá volba prezidenta zajisté podporuje určitou volební odpovědnost. Přímé spojení mezi hlasy voličů a šéfem exekutivy jsou znát především v případech, kdy se prezidentova strana pokouší v následujících volbách obhájit posty. Pokud však není v některé zemi možné znovuzvolení prezidenta, jeho odpovědnost k voličům je velmi oslabena. Zákaz znovuzvolení pak ale není chybou prezidentského systému, ale ústavního nastavení země.

Jednou z výhod pak může být i nezávislé rozhodování zákonodárců. Ti se nemusejí obávat pádu vlády v případě vyjádření svého nesouhlasu a mohou se pak rozhodovat mnohem více podle vlastního přesvědčení a ne dle stranického systému, jako je tomu v parlamentarismu. Jistota větší nezávislosti může někdy podpořit zákonodárce v možnosti tvorby širší koalice.

2 Autoritářské režimy

Ještě než přistoupím k terminologii a charakteristice autoritářských režimů, je třeba si uvědomit, že autoritářské režimy řadíme k hlavním typům nedemokratických režimů (společně s totalitními režimy), přičemž za zásadního nepřítele těchto režimů je považována demokracie.

2.1 Terminologie

Studie, které se věnují právě autoritářským režimům, často narážejí na terminologii, se kterou se těžko vyrovnávají. Zabýváme-li se autoritářskými režimy, zajisté se nám vybaví pojmy autorita, autoritářský, autoritativní. Všechny tyto výrazy jsou odvozeny od pojmu autorita.¹⁷

Pojem autorita je historicky brán jako pojem pozitivní, nicméně byl především na počátku a v průběhu 20. století využit pro legitimizaci moci vlád, jež nebyly zrovna demokratické. Pokud se zdržíme u terminologie, je vhodné využít umírněnou koncepci autoritarismu rakouského politika Engelberta Dolfusse, který ji koncipoval v roce 1933 v šesti hlavních tezích:

1. *„vláda by se jako reprezentant státu měla vyznačovat autoritou*
2. *cílem autoritativní vlády je sjednocení nových duševních a materiálních zájmů lidí*
3. *autoritativní vedení, uskutečňované vládou, reprezentuje stát jako celek*
4. *autorita je uspořádanou mocí, a ne svévolí či diktaturou;*
5. *stát je založen na hierarchii*
6. *podpora společnosti institucím by měla vycházet z široké škály duševních svobod, a ne z jednoho světónázoru“¹⁸*

Zajímavostí také je, že k pojmu autoritativní se často používá paralelně i termín autoritářský. Diskuze, která by definitivně rozhodla o nejvhodnějším výrazu, který je pro onen nedemokratický režim výstižnější, stále probíhá. Ovšem většina kritiků favorizuje především pojem autoritářský, který má spíše negativní význam, a tím pádem nejlépe odráží charakteristiku režimu, který rozhodně nelze onačit pozitivním pojmem.

Autoritářský režim si tedy v podstatě naklonil pojem autority na svou stranu, čímž způsobil negaci původního významu. „*Tento dvojí definiční problém vyřešil Sartori tak, že za*

¹⁷ (z lat.) vlivnost, vážnost, jež je výrazem význačného nebo výjimečného postavení jedince nebo instituce. KOL. AUTORŮ. *Příruční slovník naučný A - F*. 1.vyd. Praha: Nakladatelství československé akademie věd, 1962. s. 142.

¹⁸ BALÍK, S. KUBÁT, M. *Teorie a praxe totalitních a autoritativních režimů*. Praha: Dokořán, 2004. s. 50.

autoritářské označil ty režimy, v nichž se setkáváme s autoritou (tedy vedením), která neuznává svobodu (jako označení politického systému se autoritářství stalo „vynálezem“ fašismu; toto označení mělo přenést na stát kladné charakteristiky spojené s pojmem autorita). Je to tedy politický režim, který zneužívá autoritu a ponechává minimální prostor svobodě.“¹⁹

2.2 Definice autoritářských režimů

Pokud zkoumáme autoritářské režimy, je třeba se vypořádat s jejich vymezením vůči demokracii a vůči totalitním režimům. Problematické bylo především období šedesátých a sedmdesátých let, ve kterých se začalo řešit, kam ve skutečnosti zařadit režimy bývalých koloniálních oblastí. Tyto režimy byly zprvu automaticky přiřazeny k režimům totalitním (například vojenská diktatura, vláda jedné strany) tak, jak byly známi především v Evropě. Ukázalo se však, že toto zařazení bylo velmi nepřesné a také neúčelné, protože právě oblasti bývalých kolonií představovaly krok k určité formě modernizace. Vždyť právě tyto režimy představovaly vhodné předpoklady k vytvoření demokratických režimů z režimů nedemokratických. A tak bylo nutné, aby již nedocházelo k zařazování těchto oblastí automaticky pod režimy totalitní, ale aby se vytvořily teoretické modely režimů právě pro ony nedemokratické systémy.

Pravděpodobně nejpřínosnější prací, která se věnuje novodobým nedemokratickým režimům, je studie Juana J. Linze o Španělsku z počátku šedesátých let a také v roce 1973 vydaná již obecnější práce *Totalitní a autoritářské režimy*,²⁰ na něž poté v roce 1978 navázala práce J. J. Linze a A. Stepana nazvaná *Zhroucení demokratických režimů*.²¹

Juan J. Linz tedy v šedesátých letech charakterizuje autoritářské režimy jako politické systémy, které:

1. *„povolují vyjadřování omezeného, a nikoliv odpovědného pluralismu;*
2. *postrádají vypracovanou a vůdčí ideologii;*
3. *nepraktikují intenzivní nebo extenzivní politickou mobilizaci (s výjimkou určitých fází vývoje);*

¹⁹ ŘÍCHOVÁ, B. *Přehled moderních politologických teorií. Empiricko-analytický přístup v soudobé politické vědě.* Praha: Portál, 2014. s. 238.

²⁰ *Totalitarian and Authoritarian Regimes*

²¹ *The Breakdown of Democratic Regimes*

4. *moc, vykonávaná vůdcem, případně úzkou skupinou osob, má nepříliš jasně, avšak zjistitelně definované hranice.*“²²

Pro autoritářské režimy je tedy důležité, že na rozdíl od demokracie staví na omezeném pluralismu. Od totalitních režimů jsou pak režimy autoritářské rozdílné především v menší míře synchronizace politických či kulturních struktur a jejich následné kontroly. Autoritářské systémy tedy omezují autonomii politického života vyjádřenou existencí parlamentu a politických stran. Nejsou však schopny vytvořit jedinou politickou stranu, jež by vystupovala jako vůdce. Tyto režimy jsou sice schopny zabránit vzniku velkých odborových svazů, avšak již nedokážou omezit činnost jednotlivých odborů či kontrolovat kulturní život ve všech jeho aktivitách. Pro autoritářské režimy je tedy typické, že nechávají prostor pro autonomii různých subkultur, například církví.

2.3 Zdroje legitimacy v autoritářských režimech

Legitimita obecně je chápána jakožto zdůvodnění a zároveň ospravedlnění existence a fungování režimu. Například v demokratických systémech jsou zdrojem legitimacy svobodné volby, ve kterých dané vlády zvítězily na základě soutěže. Jelikož v nedemokratických režimech (zde konkrétně v autoritářských) tento prvek chybí, je třeba, aby si vládnoucí síly pro existenci svého vládnutí zvolily jiné, ač už racionální či ne, ale určitě masami přijatelné, zdůvodnění.

Vůdci autoritářských režimů se snaží odůvodnit svůj nedemokratický styl vládnutí různými důvody a vzhledem k velkému počtu druhů autoritarismů je nutné vymezit velký počet legitimit. Pro větší přehlednost se je pokusím seřadit (nikoli dle důležitosti) a následně identifikovat a stručně charakterizovat:

2.3.1 Charismatická legitimita

Jedná se o velmi důležitý druh legitimacy, která se vyskytuje v mnoha autoritářských režimech. Režimy, jež charismatického vůdce nemají, v mnohých věcech strádají a usilují o něj (například necharismatická junta). „*Tady musíme rozlišovat mezi fašistickou ideologií, která chápe svého vůdce především prostřednictvím jeho vrozených nadobyčejných schopností, a nefášistickým autoritarismem, který svého vůdce definuje v kategoriích morálky.*“²³ Někdy se může objevit kombinace obojího

²² ŘÍCHOVÁ, B. *Přehled moderních politologických teorií. Empiricko-analytický přístup v soudobé politické vědě.* Praha: Portál, 2014. s. 239.

²³ BALÍK, S. KUBÁT, M. *Teorie a praxe totalitních a autoritativních režimů.* Praha: Dokořán, 2004. s. 70.

(např. frankistické Španělsko). V praxi se pak vůdce stává samostatnou institucí, jež stojí nad všemi ostatními státními a politickými institucemi.

2.3.2 Tradicionalistická legitimita

Tato legitimita je v autoritářských režimech dosti specifická. Ti vládci, jež se k moci dostávají svržením minulé vlády a režimu s ní mohou mít problém, neboť se nemohou opřít o fakt, že jejich moc zde byla od počátku. Nejvyšší hodnotou jsou v tomto typu legitimacy především zkušenosti dané historií a minulými generacemi potvrzené. Význam pak není jen politický, ale také psychologický či kulturní.

2.3.3 Národní legitimita

Tento typ legitimacy je velmi častý, neboť nacionalismu se v různých formách objevuje ve většině autoritářských režimů. Vhodnými příklady nám mohou být meziválečné autoritářské režimy ve středovýchodní Evropě, pozdější Španělsko s Portugalskem či mnoho jihoamerických, popř. jihovýchodoasijských režimů. *„Dovolávání se národa, jeho vůle a dějinné úlohy je typickým projevem tohoto nacionalismu, který však na rozdíl od fašismu a nacionálního socialismu není rasistický ani útočný. Národ je suverénem a dobro národa nejvyšší hodnotou.“²⁴*

2.3.4 Společenská smlouva jako nástroj legitimacy

Tato legitimita se zdá být na první pohled neslučitelnou s autoritářskými režimy, protože je typickou pro demokratické společnosti. Ovšem i přesto na ni můžeme v autoritářských režimech narazit, a sice ve formě korporativismu, který je založen na spolupráci všech společenských tříd a má být protiváhou politickému pluralismu. Jedná se o formu smlouvy, která má vést k silnému typu státu.

2.3.5 Strukturální legitimita

Strukturální legitimita souvisí s předchozí formou legitimacy, protože jejím projevem je rovněž korporativismus. Korporace zajišťuje, aby všechny společenské vrstvy byly zastoupeny v mocenských strukturách a podílely se na rozhodovacím procesu – ovšem v rámci omezených možností autoritativního státu. *„Typickým příkladem je Komora korporací v Salazarově Portugalsku, která se jako jedna ze dvou*

²⁴ BALÍK, S. KUBÁT, M. *Teorie a praxe totalitních a autoritativních režimů*. Praha: Dokořán, 2004. s. 71.

komor parlamentu skládala nikoliv z politických stran, ale právě korporací sdružujících všechny společenské a profesní skupiny.“²⁵

2.3.6 Legalistická legitimita

Legitimita legalistická úzce souvisí s ústavností a zákonností. Stát v takovém případě dodržuje platné právní normy či jiná společností uznaná pravidla, např. náboženství. Je třeba si uvědomit, do jaké míry je tato zákonnost pouze formální. V praxi jde nejčastěji o projevy směřující k podpoře vůdce apod.

2.3.7 Geopolitická legitimita

Tato legitimita spočívá v tom, že je vyzdvižováno reálné či domnělé vnitřní, popř. vnější ohrožení státu. Jako legitimizační nástroj autoritarismu zde může působit například nepříznivé geopolitické umístění země, ohrožení ekonomické, politické či kulturní suverenity apod. „*Typickým příkladem byla Pinochetova doktrína národní bezpečnosti, podle které byl stát ohrožen vnějším a vnitřním nepřítelem a nacházel se ve stavu otevřené války s marxismem. Proto bylo třeba zastavit oslabující a zhoubnou politickou soutěž a míra represí byla adekvátní míře ohrožení země. Za této situace je pak pochopitelné, že moc je třeba odevzdat do rukou v oblasti obrany státu těch nejkompetentnějším – vojákům.*“²⁶

2.3.8 Idealistická legitimita

Do jisté míry zastupuje idealistická legitimita legitimitu ideologickou, neboť ta vzhledem k absenci či značnému omezení ideologie v autoritářském režimu chybí. Předpokládá se, že vládcí se řídí vznešenými a šlechtnými ideály. V praxi jde o zdůrazňování morálky a spravedlnosti, kritiku korupce, poukazování na předchozí zdegenerované formy vládnutí²⁷ atd. Časté jsou také teze o „opravdové“ svobodě a demokracii, jež nahrazuje předchozí pseudovlády.

2.3.9 Technokratická legitimita

Technokratická legitimita je založena na přesvědčení, že demokracie není vhodnou formou pro vznik kompetentního vedení země, protože se skládá z politiků,

²⁵ BALÍK, S. KUBÁT, M. *Teorie a praxe totalitních a autoritativních režimů*. Praha: Dokořán, 2004. s. 72.

²⁶ BALÍK, S. KUBÁT, M. *Teorie a praxe totalitních a autoritativních režimů*. Praha: Dokořán, 2004. s. 72.

²⁷ nejčastěji demokracie

nikoli odborníků. Autoritářský režim zde tedy klade důraz na intelektuální a odborné kvality vládců, kteří právě díky své odbornosti jsou jako jediní schopni vést zemi. „Typickým příkladem technokratické legitimacy byla vláda A. Salazara v Portugalsku, jehož ideálem byla tzv. „katedokracie“, čili vláda univerzitních profesorů, kteří dokáží vést zemi správným směrem, protože disponují potřebnými vědomostmi (sám Antonio Salazar byl profesorem ekonomie na starobylé univerzitě v Coimbre).“²⁸

2.3.10 Negativistická legitimita

Princip této formy legitimacy je prostý a projevuje se dvojitým způsobem. Buďto jako kontrast mezi „špatnou“ minulostí a „dobrou“ přítomností nebo jako kontrast mezi momentálně „špatnou“ přítomností a „dobrou“ budoucností. Autoritativní vládce klade důraz na špatný předchozí režim, popř. na jeho principy. Na těchto základech pak má brzy dojít ke změně ve prospěch státu a jeho obyvatel.

2.3.11 Sociálně ideová legitimita

Sociálně ideová legitimita je založena na principu uspokojování sociálních potřeb v rámci tzv. distribučního autoritarismu. Hlavním a základním projevem je populismus²⁹ jakožto politická doktrína. „Přímo učebnicovým příkladem sociálně ideové legitimacy (a populismu) byla autoritativní vláda prezidenta Juana Peróna (peronismus je dodnes mnohými obdivovanou doktrínou). Jižní Amerika je ostatně kontinentem, kde se tento typ legitimacy objevoval nejčastěji.“³⁰

2.3.12 Efektivní (funkční) legitimita

Efektivní legitimita je pravým opakem legitimacy předchozí, přičemž je založena na tzv. akumulacním autoritarismu. Základem je tedy ekonomická schopnost a úspěšnost státu. Tento typ legitimacy je objevoval (a dále také objevuje) hlavně v jihovýchodní Asii. Vhodným příkladem může být Singapur a mnohaletá vláda jeho premiéra Lee Kuan Yewa (a dnes jeho pokračovatelů).

²⁸ BALÍK, S. KUBÁT, M. *Teorie a praxe totalitních a autoritativních režimů*. Praha: Dokořán, 2004. s. 73.

²⁹ obrácení se na masy a uspokojování jejich potřeb

³⁰ BALÍK, S. KUBÁT, M. *Teorie a praxe totalitních a autoritativních režimů*. Praha: Dokořán, 2004. s. 74.

2.4 Autoritářské režimy versus totalitní režimy

Je zřejmé, že totalitní autoritářské režimy mají společnou snad jen jednu zásadní věc, a to je demokracie. I když jsou často tyto dva typy režimů zaměňovány či dokonce brány za jedno, ve většině aspektů se zásadně liší, čímž představují zcela odlišné modely uspořádání společnosti.

Pravdou je, že autoritativní režimy nejsou z těch, které by nějak valně bránily základní lidská práva a svobody, avšak nelze je srovnávat s hrůznými počiny a zkušenostmi totalitarismu. Vhodnou alternativou pro jednoduché pochopení nejvýznamnějších rozdílů mezi oběma režimy poukazují v následující tabulce.

Tabulka 1. Srovnání autoritarismu a totalitarismu³¹

	autoritarismus	totalitarismus
autonomie společenských struktur a nepolitické sféry	ano	Ne
kontrola všech aspektů života společnosti	ne	Ano
absolutní kontrola ekonomické činnosti	ne	Ano
vůdčí úloha jediné masové strany	ne/omezená*	Ano
ovládnutí správních struktur představiteli vládnoucí strany	ne	Ano
legální či semilegální opozice	omezeně	Ne
existence vůdčí ideologie	ne	Ano
masový teror doléhající na celou společnost	ne	Ano
vypořádávání se s politickými protivníky prostřednictvím násilí	ano	Ano
politická mobilizace obyvatel	ne/omezená*	Ano
snaha o expanzi	ne	Ano
vzor pro jiné země	ne/omezeně	Ano

* Většinou pouze v krátkém období ustavování autoritativního režimu.

2.5 Typologie autoritářských režimů

V následující subkapitole se budu věnovat vymezením charakteristik autoritářských režimů. Zaměřím se na prezentaci těch, které jsou v současnosti nejfrekventovaněji používané. K charakteristice autoritářských režimů využiju dvou typologií, a sice typologie J. J. Linze a typologie W. Merkela.

2.5.1 Typologie dle J. J. Linze

J. J. Linz rozdělil své teorie autoritářských režimů do sedmi typů:

³¹ BALÍK, S. KUBÁT, M. *Teorie a praxe totalitních a autoritativních režimů*. Praha: Dokořán, 2004. s. 64.

2.5.1.1 Byrokraticko – militaristické autoritativní režimy

Jedná se o ten typ autoritářského režimu, jenž se ve společnostech vyskytuje nejčastěji. Vláda je zde pod kontrolou koalice, která se skládá z armády a byrokracie. Jestliže v takovém režimu existuje nějaká politická strana, pak je podporována vládou a politickou činnost občanů omezuje na minimální úroveň. „*Jako příklad lze uvést Španělsko za vlády Franka (1936 – 1975), Chile za Pinocheta (1973 – 1989), Polsko za vlády maršálů Piłsudského a Rydze – Śmiglého (1926 – 1939), Maďarsko za Horthyho (1920 – 1944), Argentinu za Peróna (1946 – 1955)...*“³²

2.5.1.2 Organicko – etatistické autoritativní režimy

Tato koncepce tvrdí, že stát by se měl chovat jako lidský organismus. Ani jedna společenská třída nesmí být zanedbávána, takže by se všem mělo dostat právo zastupovat své zájmy. Tím by se samozřejmě minimalizoval jakýkoliv třídní konflikt. Pro tyto účely mohou být zřízeny např. komory, jež by zastupovaly různé profese a nahrazovaly by tak systém soutěže politických stran. Komory, které vytvoří stát, jsou doplňkem, popř. nástrojem vládnoucí strany. „*Organický etatismus se realizoval např. v Salazarově a Caetanově Portugalsku (1926 – 1974), Dollfusově a Schusniggově Rakousku (1934 – 1938), dále částečně ve Frankově Španělsku a Mussoliniho Itálii.*“³³

2.5.1.3 Mobilizační režimy v postdemokratických společnostech

Jedná se o režimy, které existují ve společnostech, kde již za sebou mají demokratickou epizodu vládnutí, avšak ta nebyla schopná řešit základní problémy. Tento typ režimu byl jedním z výsledků fašismu v době krize demokracie v meziválečné Evropě. Vhodným příkladem může být italská provincie Canavaro v roce 1919.

2.5.1.4 Postkoloniální mobilizační autoritativní režimy

Tyto režimy vznikly především díky vysoce mobilizované společnosti, kdy jediná strana vznikla v boji za nezávislost na kolonizátorovi území. Jediná mobilizační strana se však nevyvíjí totalitním směrem, ale stává se pouze komponentem struktury moci. Typickými příklady jsou bezpochyby africké země po

³² BALÍK, S. KUBÁT, M. *Teorie a praxe totalitních a autoritativních režimů*. Praha: Dokořán, 2004. s. 57.

³³ BALÍK, S. KUBÁT, M. *Teorie a praxe totalitních a autoritativních režimů*. Praha: Dokořán, 2004. s. 58.

získání nezávislosti ve druhé polovině dvacátého století, např. Pobřeží slonoviny (1960 – 1990).

2.5.1.5 Rasové a etnické „demokracie“

Jedná se především o ty režimy, kde veškeré výhody demokracie (např. lidská práva) platí pouze pro členy vládnoucího etnika, přičemž ostatní členové společnosti nemají tato práva, ba naopak jsou vyčleňováni na okraj společnosti, i když je jich často většina. Velkou roli zde hraje také nestabilita společnosti, jež je způsobena především národnostními konflikty. Hovoříme především o Jihoafrické republice v období apartheidu.

2.5.1.6 Defektní a netotalitní autoritativní režimy

Jedná se o režimy, které se nacházejí ve fázi, kdy je totalitní režim již na spadnutí. Typická je především vysoká míra mobilizace a ideologizace, zároveň je vyloučen limitovaný pluralismus. *„Jako příklad defektního totalitarismu bývá uváděno sovětské období Nové ekonomické politiky (NEP; 1921 – 1924), mezi pretotalitní režimy jsou někdy řazeny země východní Evropy krátce po skončení druhé světové války.“*³⁴

2.5.1.7 Posttotalitní autoritativní režimy

Pro tyto režimy je typická dominantní pozice strany, která již dříve u moci byla, avšak ještě zcela nezmizela. Jedná se především o státy postkomunistické, např. země východní a střední Evropy od poloviny padesátých let 20. století.

„Nejsofistikovanější členění přebírá J. J. Linz v případě posttotalitních režimů od Gordona Skillinga, který zdůraznil roli skupinového konfliktu. Na základě intenzity tohoto konfliktu pak rozlišil pět následujících kategorií posttotalitních režimů:

- 1. kvazi-totalitní stát (státy střední a východní Evropy 1948 – 1953)*
- 2. konzultativní posttotalitarismus (Polsko po březnu 1968);*
- 3. kvazi-pluralistický posttotalitarismus (Sovětský svaz 1954 – 1964)*
- 4. demokratizující se pluralistický posttotalitarismus (Jugoslávie 1966 – 1980, Československo 1968)*
- 5. anarchický posttotalitarismus (Čína v období Velké kulturní revoluce)“*³⁵

³⁴ BALÍK, S. KUBÁT, M. *Teorie a praxe totalitních a autoritativních režimů*. Praha: Dokořán, 2004. s. 60.

³⁵ BALÍK, S. KUBÁT, M. *Teorie a praxe totalitních a autoritativních režimů*. Praha: Dokořán, 2004. s. 61.

2.5.2 Typologie dle W. Merkela

Wolfgang Merkel vyděluje celkem devět typů autoritativních režimů, přičemž některé od Linze přebírá, jiné rozděluje na menší, zařazuje zde také netotalitní fáze komunismu a fašismu.

2.5.2.1 Komunistické autoritářské režimy

Autoritativní formou této vlády může být pouze diktatura strany, přičemž skutečnou moc drží v rukou politbyro.³⁶ Režim navíc připouští jen minimální pluralismus. Příkladem jsou období pre- a poststalinistické v Sovětském svazu.

2.5.2.2 Fašistické autoritářské režimy

V tomto případě drží faktickou moc pouze vůdce, a to i přes existenci strany. Od totalitních režimů se liší svou nedokonalostí, především pak v ustašovském Chorvatsku (1941 – 1945) či Rumunsku (1940 – 1944) a Slovensku (1939 – 1945).

2.5.2.3 Militaristické autoritářské režimy

Národní bezpečnost, patriotismus či klid a pořádek. I tak by se daly charakterizovat základní hodnoty těchto režimů. Moc drží v rukou buďto junta charismatických vojáků (byrokraticko-militaristické režimy v Jižní Americe v šedesátých a sedmdesátých letech dvacátého století), popřípadě vojenský vůdce (Horthyho Maďarsko 1920 – 1944).

2.5.2.4 Organicko – etatistické autoritářské režimy

Plně odpovídají klasifikaci J. J. Linze.

2.5.2.5 Rasistické autoritářské režimy

Plně odpovídají klasifikaci J. J. Linze.

2.5.2.6 Modernizační autoritářské režimy

Jedná se o režimy, které jsou nastoleny za účelem modernizace doposud neindustriální tradiční společnosti, například postkoloniální Afrika či Atatürkovo Turecko (1920 – 1938).

³⁶ malý orgán na vrcholu stranické pyramidy.

2.5.2.7 Teokratické autoritářské režimy

Mají velký sklon k totalitarismu, kdy je moc v rukou náboženských autorit. Vhodným příkladem je Írán po revoluci v roce 1979 či Tibet (1911 – 1950).

2.5.2.8 Dynastické autoritářské režimy

Král je hlavou exekutivy i legislativy zároveň. Chybí zde jak volby, tak i ústava. Zmínit můžeme například šejchovská zřízení v Perském zálivu či Saudskou Arábii.

2.5.2.9 Sultanistické autoritářské režimy

Sultánova moc není nijak omezena – ani funkčně, ani prostorově. Příkladem může být Haiti za vlády Duvaliera či Filipíny za vlády Marcose.

3 Politicko – geografická charakteristika Venezuely a Bolívie

3.1 Politicko – geografická charakteristika Venezuely

V této části se budu věnovat obecné charakteristice Venezuely, jejímu členění na administrativní a správní území. Vzhledem k tomu, že se moderní historií dané oblasti budu věnovat v následující kapitole, obsáhnou zde pouze historii do konce 19. století.

3.1.1 Obecná charakteristika země

Venezuela, jejíž oficiální název zní Bolívarovská republika Venezuela³⁷, je republikou federativní. Její založení se datuje k 5. červenci roku 1811, tedy k datu osvobození země od španělské nadvlády Simonem Bolívarem.

Venezuela byla objevena v srpnu roku 1498 Kryštofem Kolumbem při jeho v pořadí třetí výpravě, avšak až o rok později byla pojmenována Amerigo Vespuccim Venezuela.³⁸ Snad tomu bylo díky tomu, že pobřeží Venezuely připomínalo Vespuccimu evropské město Benátky.³⁹ Místní obyvatelé si totiž stavěli svá obydlí na kůlech, zasazených přímo do řeky Orinoco.

Venezuela se geograficky nachází v severní části Jižní Ameriky, v tropickém podnebném pásmu. Rozloha země činí 916 445 km², což z ní činí 34. největší zemi co do rozlohy na světě.⁴⁰ Země je ze severu omývána Karibským mořem a společně se všemi ostrovy, jež jí náleží, zabírá největší část Karibského pobřeží.

Země se skládá z pevninské části a mnoha malých ostrovů v Karibském moři. Na západě sousedí s Kolumbií, na jihu s Brazílií a na východě s Guyanou, jejíž západní území zůstává neustále centrem sporu obou zemí. Počet obyvatel Venezuely neustále narůstá, nicméně k roku 2014 jich zde žije 30,69 milionů.⁴¹ Zajímavostí pak je, že každým rokem v zemi přibývá téměř půl milionu obyvatel, což by do roku 2050 mohlo dle odhadů znamenat nárůst až na 42 milionů obyvatel. Hlavním a také nejlidnatějším městem je hlavní město Venezuely Caracas. Úředním jazykem je zde španělština a měnovou jednotkou je venezuelský bolívar.⁴² Co se náboženského

³⁷ španělsky República Bolivariana de Venezuela

³⁸ doslovný překlad zní „Malé Benátky“

³⁹ italsky Venezia

⁴⁰ přibližně 11,5 krát větší než území České republiky

⁴¹ údaj dle Ministerstva zahraničních věcí České republiky

⁴² 1 venezuelský bolívar (VEF) = 100 centů (centavos)

vyznání týče, je země ryze katolická, neboť k římskokatolické církvi se hlásí až 96% občanů.

3.1.1 Administrativně – správní členění

Venezuela se dá geograficky dělit dvěma způsoby. První dělení je dle reliéfu a přírodního rozdělení státu do 9 regionů. Nejméně obydlenou částí je pak paradoxně největší region Sur del Orinoco⁴³, pro kterou jsou typické amazonské pralesy, stolové hory a rozsáhlá území bez civilizace. Nachází se zde důležitý ekosystém pro celou zemi. Naopak oblast zvaná Lago de Maracaibo⁴⁴ je důležitá pro svůj výskyt nerostných surovin, především pak ropy.

Oficiální uspořádání Venezuely pak spočívá v rozdělení teritoria na 23 federálních států a jeden Distrito Capital⁴⁵, jenž zahrnuje hlavní město Caracas. Dále se zde řadí tzv. „federální závislé oblasti“⁴⁶, které společně tvoří více než 311 ostrovů a ostrůvků, avšak ty jsou zpravidla neobydlené. Všechny uvedené státy jsou autonomní, což platí také z hlediska politického. Nejvýchodnější část země (jak je výše zmíněno) je tzv. Guyana Esequiba⁴⁷, a jedná se o území, jenž oficiálně patří pod správu nezávislého státu Guyana. Venezuela si však na něj dělá nároky a tak je dokonce vyznačovaná na všech oficiálních mapách Venezuely. Federální státy se nadále dělí na 355 autonomních krajů a 1065 obcí.

3.1.2 Historie – od Kolumba po Bolívara

Území Venezuely (tak, jak ji známe dnes) bylo objeveno v roce 1498 Kryštofem Kolumbem. Před vpádem Evropanů do země bylo území obývané zhruba pět tisíc let domorodým obyvatelstvem různých etnik, náboženství a také různých indiánských kmenů. Po prvním přistání Kolumba na poloostrově Paria se zdálo, že dobyvatelé budou mít jednoduchou práci, neboť místní obyvatelé se k nim chovali velmi přívětivě a pohostinně. Kolumbus tak dal nově objevenému území název Isla de Gracia.⁴⁸ Následně však bylo území podřízeno Španělům a stalo se její kolonií. Většina původních obyvatel přijala křesťanství a současně docházelo k míšení

⁴³ v překladu „Jih řeky Orinoco“

⁴⁴ v překladu „Oblast jezera Maracaibo“

⁴⁵ podobně je tomu ve Spojených státech amerických, kdy je hlavní město Washington D. C. bráno samostatně jakožto District of Columbia

⁴⁶ las Dependencias Federales

⁴⁷ španělsky „Zona en reclamación“

⁴⁸ v překladu „Ostrov lakavosti“

původních obyvatel s nově příchozími, což má dnes za následek velmi pestré složení populace.

První španělští conquistadoři⁴⁹ se postupně usazovali ve městě Cumaná. (od roku 1521) Svou dobytelskou činností však začali ničit nejen zdejší přírodu, ale i místní obyvatele, které zotročili a nutili je lovit perly. Domorodým obyvatelům se to však nelíbilo, a tak se rozhodli vyvolat povstání. Jejich hořkost v kombinaci s chorobami, které s sebou Španělé nevědomě přivezli, jim nebyla nic platná. Místní neměli proti chorobám vyvinuté přirozené protilátky, a tak byla většina indiánského obyvatelstva vyhlazena. Kolonizátorům navíc začínalo být území opomíjené, neboť svým počínáním zpustošili krajinu a podmínky pro život zde nebyly zrovna ideální.

V roce 1776 vznikly Spojené státy americké vyhlášením nezávislosti bývalých britských kolonií. Právě tato situace byla impulsem pro podobné revoluční hnutí ve Venezuele. První významným revolucionářem byl Francisco Miranda, který se pokusil za pomoci amerických dobrovolníků svrhnout v roce 1806 španělskou nadvládu. Po dlouhé sérii neúspěchů se mu podařilo 5. července roku 1811 vyhlásit nezávislou republiku, čímž započal velký boj za venezuelskou svobodu.⁵⁰ První republika však trvala pouze rok, než opět Venezuela ztratila svou nezávislost. Příčinou onoho krátkého trvání bylo jak zemětřesení v Caracasu, tak i povstání venezuelských „llaneros“⁵¹, kteří se bořili proti ekonomické krizi, jež byla způsobena zničením exportu zboží na španělský trh, na němž byla Venezuela závislá. Druhé vyhlášení republiky mělo ještě kratšího trvání než první. Trvalo pouhých pár měsíců.

Vše se změnilo ve chvíli, kdy se do boje za nezávislost vrhl rodák španělského původu Simón Bolívar.⁵² Ten vytvořil silnou armádu tvořenou britskými dobrovolníky a místními llaneros a v roce 1819 osvobodil dnešní Kolumbii. Následně byla vyhlášena federace, tzv. Gran Colombia⁵³, jež sestávala z dnešní Venezuely, Kolumbie, Peru, Panamy a Ekvádoru. Navíc se Bolívarovi díky vítězství v bitvě u jezera Maracaibo⁵⁴ podařilo vytlačit španělskou armádu z Venezuely nadobro.

⁴⁹ dobytelé

⁵⁰ Toto datum je pro Venezuelu velmi významné. Jedná se navíc o jeden z největších svátků v zemi.

⁵¹ výraz pro kovboje původem z Venezuely a Kolumbie

⁵² celým jménem Simón José Antonio de la Santísima Trinidad Bolívar y Palacios Ponte Blanco. Narodil se 24. července roku 1783 a zemřel 17. prosince 1830. Otec mu zemřel, když mu byly tři, matka pak ve dvanácti. Roku 1798 vstupuje Bolívar do venezuelské milice a stává se kadetem. Později studuje ve Španělsku a ve Francii. Do Venezuely se vrací roku 1807 a hned se zapojuje do hnutí, jež usiluje o osvobození od španělské nadvlády.

⁵³ Velká Kolumbie

⁵⁴ 24. července 1823

Simon Bolívar obdržel za své činy čestný titul libertador⁵⁵ a dodnes je ve Venezuele uctíván jakožto národní hrdina. V každém venezuelském městě jsou po něm navíc pojmenovány ulice či postaveny sochy. Simon Bolívar věnoval veškeré své peníze a úsilí k tomu, aby osvobodil mnohé latinskoamerické země a pomohl jim v jejich rozvoji. Je po něm pojmenována měna ve Venezuele (bolívar) a Bolívii (bolivianos), ale také oficiální názvy států, jako je Bolívarovská republika Venezuela nebo stát Bolívie. Za povšimnutí stojí také fakt, že je v celé Jižní Americe velmi populární osobou dodnes a jeho ideologie jsou přebírány mnoha prezidenty i v dnešní době.

Federace Velké Kolumbie se rozpadla a v roce 1830 vzniká suverénní stát Venezuela. Po dlouhém období válek za nezávislost tak stát pokračuje v nepokojích až do konce století, vždy pod kontrolou diktátorů, zvaných *caudillos*.⁵⁶ První Venezuelským prezidentem se stal José Antonio Páez, po něm řada despotických vládců, pro něž se stala fenoménem korupční politika.

3.2 Politicko – geografická charakteristika Bolívie

V této části se budu věnovat obecné charakteristice Bolívie, jejímu členění na administrativní a správní území. Vzhledem k tomu, že se moderní historií dané oblasti budu věnovat v následující kapitole, obsáhnu zde pouze historii do konce 19. století.

3.2.1 Obecná charakteristika země

Bolívie, jejíž oficiální název zní Mnohonárodnostní stát Bolívie⁵⁷ je jedním ze dvou států Jižní Ameriky, jež nemá přístup k moři a je tedy státem vnitrozemským. Na severu a na východě hraničí s Brazílií, na jihu s Argentinou a na západě pak sdílí hranice se státy Peru a Chile. Založení země se datuje k 6. srpnu roku 1825, kdy Bolívie získala nezávislost na Španělsku. Jméno země získala podle významného jihoamerického osvoboditele Simona Bolívara, jež se stal zároveň prvním prezidentem.

Bolívie se geograficky nachází v samotném středu Jižní Ameriky. Její rozloha činí 1 098 545 km², což z ní činí 27. největší zemi na světě co do rozlohy. Počet

⁵⁵ v překladu osvoboditel

⁵⁶ výraz pro vojenskopolitické vůdce, kteří se ujímali moci pro svůj vlastní prospěch a ne pro prospěch celého národa.

⁵⁷ španělsky Estado Plurinacional de Bolivia

obyvatel v teritoriu neustále roste, posledním údajem je 10, 4 milionu.⁵⁸Zajímavostí je, že se na počtu obyvatel největší měrou podílí provincie Santa Cruz, v níž žije zhruba čtvrtina obyvatel země.

Hlavní městem Bolívie je oficiálně město Sucre, jež je zároveň sídlem soudním orgánů státu. Sídlem vlády je pak město La Paz, jež je často mylně bráno jakožto hlavní město.

Jelikož je Bolívie mnohonárodnostním státem, nezůstává jen u jednoho úředního jazyka. Úředními jazyky země jsou španělština a všechny indiánské jazyky, kterých ústava jmenuje hned 36.⁵⁹ Dominantním náboženstvím v zemi je náboženství římskokatolické, ke kterému se hlásí až 90% obyvatelstva. Měnovou jednotkou v zemi je pak boliviano.⁶⁰

Bolívie je republikou, v níž je ústavně zakotvena velmi silná pozice prezidenta⁶¹, jímž je momentálně Evo Morales, který se opírá o tradiční indiánské právo.

I přes fakt, že je země velmi rozlehlá a bohatá na přírodní zdroje, patří ekonomika Bolívie k nejslabším v celé Latinské Americe. Ekonomika státu závisí především na těžbě nerostných surovin, zejména pak ropy a zemního plynu.⁶² Důležité je však také zemědělství, zejména pěstování sóji⁶³, jež je nejrozvinutější v oblasti provincie Santa Cruz. Ostatní oblasti již nemají příhodné zemědělské podmínky.

3.2.2 Administrativně – správní členění

Bolívie se administrativně dělí na 9 departmentů,⁶⁴ z nichž každý má své hlavní město. Od vzniku konfliktu v zemi se však ujalo spíše dělení na západní (5 departmentů v hornaté části země) a východní (4 departmenty v oblasti nížin) část. Departmenty se nadále dělí na 112 provincií, 327 distriktů a 1 384 kantonů.

Velmi důležitou oblastí pro celou zemi je pak provincie Santa Cruz, jež tvoří jakýsi „stát ve státě“ a její území zabírá až třetinu rozlohy celé Bolívie. Vzhledem k tomu, že se jedná o část s největším ekonomickým rozvojem vzhledem k celé zemi, není divu, že na popud tamních obyvatel vznikají nejrůznější hnutí požadující autonomii

⁵⁸ dle údajů Ministerstva zahraničních věcí České republiky

⁵⁹ španělštinou hovoří cca 60% obyvatel, dále jmenují např. kečuánštinu (21, 2%), almara (14,6%), guaraní apod.

⁶⁰ 1 peso boliviano (BOB) = 100 centů (centavos)

⁶¹ prezidentská republika

⁶² Především pro Brazílii

⁶³ 85% produkce se vyváží do zahraničí

⁶⁴ departamentos

celku. Role Santa Cruz je však pro zemi klíčovou, proto se bolivijská vláda snaží celou situaci neustále řešit a ustupuje v některých pravomocích týkajících se problematického území.

3.2.3 Historie – od původních kmenů k republice

První civilizace, o které se z historie tohoto území dovídáme, se usazuje na území andské náhorní plošiny zhruba kolem roku 1 200 př.n.l.⁶⁵ O těchto lidech toho mnoho nevíme a většina informací je získávána díky místním pověstem. Jedná se pravděpodobně o kulturu civilizace Tihuanaco.

Poté se Bolívie stala domovem vyspělé civilizace Tiwanaků, jež se stala jednou z významných kultur Bolívie. Své teritorium rozprostírali v blízkosti města Tiwanaku a trvala zhruba do roku 1 000 n.l. Na území se rozprostírala řada indiánských kmenů a ruiny města jsou dnes významnou kulturní památkou zapsanou na seznamu UNESCO.⁶⁶

Dlouho dobu bylo území pod nadvládou kmene Ajmarů, avšak v polovině 15. století říši ovládnou Inkové. Ovšem ne na dlouho. Již ve třicátých letech 16. století zničili velkolepou inckou civilizaci dobovační Španělé, čímž započala téměř dvousetletá nadvláda této evropské země na území Bolívie. Roku 1545 bylo navíc na jihozápadě země objeveno největší naleziště stříbra na světě. V okolí naleziště bylo vybudováno nové centrum, město Potosí, a stalo se střediskem celé oblasti. Pro Bolívii pod španělskou nadvládou se začal používat název „Horní Peru.“ Ovšem na počátku 19. století se začaly španělské kolonie v Jižní Americe pomalu hroutit.

Roku 1809 vypuklo obrovské povstání u měst La Paz a Sucre, což bylo začátkem boje za osvobození území. V roce 1824 porazila Bolívarova armáda, pod vedením poručíka Antonio José de Sucre, španělské vojsko v bitvě u Ayacucho na území dnešního Peru a začala tak nová éra nové země.

Bolívie si vydobyla svou nezávislost na Španělsku v roce 1825 a od následujícího roku již začala platit nová ústava, kterou sestavil sám Simon Bolívar, na jehož počest dostal stát své jméno.⁶⁷

Od počátku však trpěla Bolívie neustálou politickou nestabilitou. Po krátké vládě Simona Bolívara se prezidentem stal maršál Antonio Sucre, který byl po Bolívarovi dalším významným jihoamerickým bojovníkem za nezávislost. Ve svém úřadě ale

⁶⁵ tzv. Altiplano

⁶⁶ z angl. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, tedy Organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu

⁶⁷ República de Bolívar

vydržel pouhé dva roky, po nichž následovaly desítky let revolucí a převratů, při nichž se v čele vlád střídaly nejrůznější frakce. Jednalo se povětšinou o armádní generály, kteří se vlády ujímali násilím.

Nejvýraznější osobností byl ve třicátých letech 19. století maršál Andrés Santa Cruz, který vydržel ve svém úřadě celých 10 let. Zemi však začaly sužovat konflikty s okolními státy, zejména pak s Chile a Peru. V roce 1841 dokonce vtrhla do Bolívie peruánská vojska, která však byla poražena dalším z pozdějších prezidentů, generálem Balliviánem. Bolívie tak dokázala uhájit svou nezávislost a samostatnost a zkonsolidovala se pod novým názvem República de Bolivia.

V letech 1879 – 1883 se utkala Bolívie s dalším nepřítelem, Chile, o sporné území v poušti Atacama kvůli velkému nalezišti ledku. Tento konflikt vešel do dějin pod názvem jako Druhá pacifická válka,⁶⁸ kdy se proti sobě spojila vojska Bolívie a Peru proti vojsku z Chile. Chile však zvítězilo a Bolívie tím navíc ztratila přístup k moři. Ztráta tak důležitého území poškozuje Bolívii dodnes a způsobuje velkou nenávist mezi oběma zeměmi.

⁶⁸ též válka o ledek

4 Historický vývoj obou zemí ve 20. a 21. století

4.1 Historický vývoj Venezuely ve 20. a 21. století

Jak jsem se již zmínil v předchozí kapitole, prvním venezuelským prezidentem se stal José Antonio Páez. Po něm se vlády ujímalo mnoho despotů či diktátorů, přičemž korupce jim zdaleka nebyla cizí. Jedním z nich byl i generál Juan Vicente Gómez, který se ujal vlády v roce 1908, a to na období dlouhé 27 let.⁶⁹

Zajímavostí také je, že o získání politického a ekonomického vlivu usilovaly také Spojené státy americké, kterým se začalo v Latinské Americe dařit po vítězné válce nad Španělskem v roce 1898.

V období Gómezovy vlády došlo ve Venezuele ve státě Zulia k objevu masivních ložisek ropy, což pro zemi samozřejmě znamenalo rapidní zvýšení ekonomické prosperity a lepší časy. Venezuela byla v tomto období navíc díky diktátorskému režimu politicky stabilní, což do země lákalo čím dál tím víc investorů, takže se stala již v roce 1928 vedoucím světovým exportérem ropy. Celkový ekonomický růst ale na čas zastavila světová ekonomická krize. Krize však pro Venezuelu neměla příliš dlouhého trvání a druhá světová válka znamenala pro zemi nový start ekonomiky, protože se výrazně zvýšila poptávka po ropě.

Díky nové imigrační politice Venezuely se v tomto období mění také demografické uspořádání obyvatelstva, protože vlivem poválečné migrační vlny se do země dostává velké množství přistěhovalců, a to především ze Španělska, Portugalska a Itálie. Prosperita v oblasti ropného hospodářství však začala přitahovat také imigranty z chudých oblastí Latinské Ameriky, nejvíce pak z Peru, Kolumbie a z Ekvádoru.

Díky obrovským příjmům z těžby ropy mohl Gómez vytvořit velkou armádu a také centralizovanou státní správu. I přesto, že byla Venezuela v tomto období ekonomicky na vrcholu, nepodařilo se zde zasadit na delší období demokracii. Země zažila pouze krátké tříleté období demokracie⁷⁰, jinak se jednalo převážně o vojenské představitel ve vedení státu.

Ve čtyřicátých letech došlo ve Venezuele k puči, kterou provedla část důstojníků venezuelské armády, čímž připravili půdu pro nové prezidentské volby. Vítězem se stal kandidát strany Demokratická akce⁷¹, ovšem ještě před tím, než vůbec stihl

⁶⁹ jednalo se o negramotného rodáka z And.

⁷⁰ tzv. trienio.

⁷¹ jednalo se o vůbec první venezuelskou masovou stranu, která byla zaměřena na nejchudší vrstvy obyvatel a zároveň se těšila podpoře značné části armádních důstojníků.

nastoupit do funkce, došlo k dalšímu puči a k moci se dostala vojenská junta mladého generála Jiméneze⁷². Ten uzákonil, že bohaté ropné společnosti budou státu odevzdávat až polovinu zisků, avšak nepodařilo se mu odstranit markantní rozdíly mezi nejbohatší a nejhudší vrstvou, která tvořila naprostou většinu společnosti. Bylo jasné, že občanské nepokoje a obří masové demonstrace na sebe nenechají dlouho čekat. Navíc v roce 1958 se k demonstrujícím přidala i policie s armádou, takže generálova diktatura mohla nadobro skončit.

Vládu diktátora Jiméneze nejvíce poznamenala silná korupce; poté také nechvalně známá tajná policie⁷³, která v podstatě koncentrovala veškerou moc do jeho rukou. Musíme se však pozastavit nad tím, že vláda tohoto charismatického vůdce byla doprovázena také honosnými stavbami a projekty, díky kterým jsou mu dodnes přisuzovány zásluhy za vybudování celého Caracasu, nových městských částí a vůbec infrastruktury celé Venezuely.

V roce 1959 mohly proběhnout vůbec první svobodné a legitimní volby, čímž byla poprvé ve Venezuele zakotvena demokracie. Prvním prezidentem, který byl zvolen přímým hlasováním, se stal Rómulo Bentancourt. Země se tak mohla v příštích čtyřiceti letech těšit relativní politické stabilitě.

V roce 1960 došlo ve Venezuele k významnému historickému milníku, neboť se tato země stala jedním ze zakládajících členů OPEC⁷⁴, čímž se rázem dostala do pozice jednoho z nejvlivnějších států celé Latinské Ameriky. Mimo jiné používala Venezuela své členství v OPEC k čím dál tím většímu prosazování své protiamerické politiky. Dalšími spoluzakladateli se stali Irák, Írán, Saúdská Arábie a Kuvajt. V následujících letech se k organizaci připojilo dalších devět zemí. Základním cílem OPEC se pak stalo sjednocení a koordinace činnosti zaměřené na těžbu ropy a její export; dále zajištění stabilní ceny ropy⁷⁵ a pravidelné dodávky do spotřebitelských zemí. Největší producenti ropy se navíc zavázali, že část zisků plynoucích z prodeje ropy, investují zpět do ropného průmyslu, čímž zajistí jeho přirozený vývoj.

Organizace OPEC se stala jednou z nejvýznamnějších a nejvlivnějších

⁷² celým jménem **Marcos Evangelista Pérez Jiménez** (25. dubna 1914 – 20. září 2001); voják, politik, diktátor. Ve Venezuele vládl mezi lety 1948 – 1958.

⁷³ Nacional Security

⁷⁴ z angl. Organization of the Petroleum Exporting Countries – Organizace zemí vyvážejících ropu. Sídlo organizace je ve Vídni. Členské země OPEC dnes kontrolují cca 75% světových zásob ropy. V současnosti se počet členských zemí zastavil na 12, organizace však podporuje přistoupení dalších zemí, zejména Brazílie, Bolívie či Súdánu.

⁷⁵ kartel

mezinárodních organizací, která ovlivňovala (a dodnes ovlivňuje) mezinárodní politiku, protože ropa je dodnes pravděpodobně nejdůležitější a nejstrategičtější surovinou vůbec.

Můžeme říct, že OPEC má klíčové rozhodování, co se týče vývoje světových cen ropy. Vždyť stačilo, aby se členské země rozhodly, že v roce 1973 zvýší cenu surové ropy a hned následující rok to způsobilo celosvětovou energetickou krizi. Ovšem i díky tomu se podařilo řadě členských zemí přiblížit v některých ekonomických ukazatelích rozvinutějším průmyslovým zemím.

Šedesátá léta probíhala ve Venezuele ve znamení demokratického vývoje, přičemž začal převažovat také demokratický vývoj. V roce 1961 byl ústavou potvrzen nový prezidentský demokratický systém. I přesto došlo v šedesátých letech k několika pokusům o státní převrat a k moci se dostala několikrát vojenská junta.

Mezi lety 1974 – 1979 stál v čele země prezident Carlos Andrés Peréz. Za jeho vládnutí si Venezuela vysloužila přezdívku „Saúdská Venezuela“ právě podle Saúdské Arábie, která je známá svými obrovskými zásobami ropy. Prezident Peréz totiž znárodnil venezuelský ropný průmysl; navíc v roce 1976 založil novou státní společnost PDVSA⁷⁶, která se stala hnacím motorem venezuelské ekonomiky, a je jím v podstatě dodnes.

V sedmdesátých letech se Venezuela nacházela ve fázi, kdy v zemi probíhal relativně demokratický vývoj, avšak se značnými levicovými prvky. Díky Perézově znárodnění ropného průmyslu došlo mezi obyvateli země ke značnému úbytku rozdílů mezi bohatými a chudými.

Nicméně přišla léta osmdesátá, a ta se nesla ve znamení ekonomické krize, ve které byla země sužována obrovským růstem inflace, vysokou mírou nezaměstnanosti a zvyšujícím se státním dluhem. To vše vedlo k devalvaci měny, na kterou vláda přistoupila dne 18. února 1983. Do venezuelských dějin vstoupil tento den jako „Černý pátek“; venezuelská měna, která byla považována za bezkonkurenčně nejstabilnější v celém jihoamerickém regionu a navíc byla jako jediná mezinárodně akceptovatelná, ztratila po devalvaci svou hodnotu a následkem došlo k dramatickému poklesu životní úrovně, politické nestabilitě a také k nárůstu kriminality.

Ekonomická situace země byla tak vážná, že prezident Peréz byl ochoten dokonce přistoupit na úsporná opatření pod vedením Mezinárodního měnového fondu⁷⁷

⁷⁶ Petróleos de Venezuela, SA. Jedná se o státní podnik věnující se těžbě ropy a zemního plynu. Dle neoficiálních informací by měla Venezuela být vlastníkem největších světových zásob ropy na světě.

⁷⁷ MMF, angl. International Monetary Fund (IMF) je mezinárodní organizace, která se svým působením přidružená k Organizaci spojených národů; jejím cílem je spolupráce v oblasti ekonomiky, především pak podpora stability směnných kurzů a podpora států s hospodářskými problémy.

v rámci washingtonského konsenzu.⁷⁸ Celkově se dá říct, že navrhované teze byly vymyšleny velmi dobře, avšak vztahovaly se na Latinskou Ameriku jako na celek, nikoli na jednotlivé oblasti. A právě v případě Venezuely byl efekt oněch reforem spíše záporný.

Venezuela od své měnové devalvace ztratila na své atraktivitě především ze stran investorů, ale také zahraničních turistů, ba dokonce i přistěhovalců, což platí do dnešních dní. Především zemi nepomáhá ani fakt, že má Venezuela obrovské ropné a přírodní bohatství. Reformy pod vedením MMF začaly vyvolávat čím dál tím větší nepokoje, které definitivně vyvrcholily 27. února 1989 krvavě potlačeným povstáním, které je známé jako „Caracazo“.⁷⁹

Jelikož byla na počátku devadesátých let politická situace ve Venezuele na pokraji politického chaosu, bylo zřejmé, že pokusy o změnu ve vedení země na sebe nenechá dlouho čekat. V roce 1992 se o to poprvé pokusila skupina důstojníků vedená charismatickým podplukovníkem a parašutistou Hugem Chávezem⁸⁰. Proti tomuto puči však zasáhla armáda prezidenta Peréze a Chávez byl odsouzen a uvězněn. Tímto svým činem se však stal pro mnoho lidí, kteří žili v chudobě a bídě, nesmrtelným hrdinou, který bojoval proti zkorumpované vládě.

Prezident Peréz byl venezuelským Kongresem obviněn z korupce a na základě tohoto obvinění musel z postu prezidenta země odstoupit. Hugo Chávez navíc po dvou letech strávených ve vězení dostal od nového prezidenta milost. Venezuela byla v tomto období dost nelogicky považována za nový model demokracie a stability. Tato slova vzešla především z řad vlády Spojených států amerických, které vůbec nebraly v potaz fakt, že ve Venezuele probíhají neustálé občanské války a diktátorské režimy.

Po propuštění z vězení se Chávez odebral na Kubu, kde se začal připravovat na svůj velký návrat. Svou přípravu na prezidentské volby však zkonstruoval až po návratu z Kuby do Venezuely v roce 1998. Zajímavostí je, že Chávez při svém pobytu ve vězení

⁷⁸ Souhrn deseti bodů neoliberálních reforem, jež by měly oživit propad latinskoamerických ekonomik. Autorem těchto reforem byl úředník MMF J. Williamson. Návrh obsahoval mj. tato doporučení: ochrana vlastnických práv, privatizace státních podniků, tržně určené úrokové sazby, zrušení bariér pro přímé zahraniční investice apod.

⁷⁹ vlna protestů, nepokojů a rabování, která započala dne 27. 2. 1989 v Caracasu. Zhruba týdenní střety měly za následek mnoho mrtvých a zraněných, přičemž na vině byla především ozbrojená složka armády a policie. Dle neoficiálních informací počet obětí dosáhl až ke třem tisícovkám, takže je tato akce právem považována za netragičtější masakr v dějinách Venezuely. Tyto nevole a nepokoje byly reakcí na vládní reformy a následné zdražování benzínu a dopravy.

⁸⁰ vl. jménem Hugo Rafael Chávez Frías (1954 – 2013) byl venezuelským politikem, důstojníkem a mezi lety 1999 – 2013 také venezuelským prezidentem. Tím, že ctil především myšlenky Simóna Bolívara, byl oblíbený především u chudších vrstev, naopak u bohatých byl silně neoblíbený. Často spolupracoval s jihoamerickými levicovými vládami a netajil se svou orientací na Rusko. Zemřel 5. března 2013 na rakovinu.

zcela změnil své dosavadní názory na golpismus⁸¹ a začal se ubírat cestou demokracie (participativní), která se poté projevovala v jeho vládě.

V roce 1999 tedy měly ve Venezuele proběhnout legitimní volby, kterých se chtěl zúčastnit také Hugo Chávez. Od samotného počátku byl v roli outsidera, protože od doby jeho puče uběhlo několik let. Většina pozornosti se v té době točila kolem jeho protikandidátky Irene Sáezové, která byla bývalou Miss Universe. Charismatické a výbušné projevy Cháveze, ve kterých sliboval konec korupce a reformy pro chudé byly natolik přesvědčivé (navíc spoléhal na své rétorické umění), že ve volbách získal 56% hlasů a stal se tak 52. prezidentem Venezuely.

V podstatě okamžitě po svém nástupu do prezidentské funkce navrhl Hugo Chávez úplně novou ústavu, která byla jakýmsi základním kamenem bolívarovské revoluce, založené na tzv. socialismu 21. století. Radikální reformy, které s sebou nový prezident přinesl (na základě svých předvolebních slibů), vyvolaly obrovské nepokoje především na straně vyšších ekonomických elit. Vrcholem se stal rok 2002, kdy chtěl lid okamžitou prezidentovu demisi, což se málem podařilo, avšak v ulicích se rozpoutaly obrovské demonstrace. Příznivci prezidenta Cháveze rozpoutali s opozičními protestanty tvrdé boje přímo v ulicích hlavního města Caracasu, načež přišlo o život 19 civilistů. Celá událost vyvrcholila neúspěšným vojenským převratem, kdy byl prezident Chávez držen po dva dny v zajetí.⁸² Chávez však celou situaci ustál a vrátil se na post prezidenta Venezuely.⁸³

V roce 2006 byl Hugo Chávez dokonce zvolen prezidentem podruhé. Dle venezuelské ústavy to mělo být také naposled, neboť ústava v roce 2006 neumožňovala více než dvě šestiletá období ve funkci nejvyššího muže v zemi. Nebyl by to však Chávez, kdyby se nepokusil o změnu, a to prostřednictvím referenda. V prvním referendu, které se konalo roku 2007, však neuspěl. Ovšem v roce 2009 se o vše pokusil znovu, a tentokrát již úspěšně. V praxi to znamená, že podle Ústavy Venezuely může prezident vládnout libovolně dlouho. Hugo Chávez ve funkci vydržel do 5. března 2013, tedy do dne své smrti. Ve funkci jej nahradil dočasně viceprezident Nicolás Maduro, který funkci oficiálně uhájil i ve volbách a v současnosti tak je hlavou země.⁸⁴

V závěru je vhodné poukázat na fakt, že je Venezuela nejčastějším iniciátorem

⁸¹ převzetí moci státu pomocí převratu.

⁸² Dle existujících důkazů byl tento pokus o puč financován vládou Spojených států amerických. Dle oficiálních zpráv byl Hugo Chávez až příliš velkou hrozbou pro demokracii.

⁸³ Především díky tlaku velkých vlastníků půdy a masové podpoře veřejnosti.

⁸⁴ Zajímavostí je, že Maduro získal 50,66% hlasů, což znamenalo nejtěsnější volbu prezidenta v zemi.

integračních snah v celém regionu Latinské Ameriky. I když různé snahy jsou známy od počátku dvacátého století, konkrétní integrační uskupení začaly vznikat ve druhé polovině tohoto století. Venezuela je či byla členem dvou nejhlavnějších integračních uskupení Latinské Ameriky, a sice Andského společenství⁸⁵ a Mercosuru⁸⁶.

Vztah těchto dvou společenství není nijak harmonický, v jisté míře se jedná dokonce o konkurenční společenství, což v podstatě poukazuje na členství Venezuely v obou organizacích. Venezuela byla členem Andského společenství od roku 1973; od počátku devadesátých let pak měla pozorovatelský status v Mercosuru. Roku 2006 ale členství v Andském společenství ukončila a stala se plnohodnotným členem Mercosuru.

4.2 Historický vývoj Bolívie ve 20. a 21. Století

Bolívie hrála na počátku dvacátého století roli země, která je v konfliktech velmi neúspěšná a neumí si poradit v žádné důležité situaci. V roce 1903 došlo k další územní ztrátě země (po válce o ledek – viz předchozí kapitola). Bolívie prodala část země – úrodou oblast Acre – velmi nevýhodným způsobem Brazílii. Jak se ukázalo později, šlo o opravdu nevýhodný obchod, kterým přišla Bolívie o 190 tisíc km² ekonomicky výhodného území. Přišlo totiž období tzv. kaučukového boomu, takže Brazílie se mohla radovat z výhodně získaného území, Bolívie mohla litovat.⁸⁷

Mezi lety 1932 – 1935 ztratila Bolívie další oblast své země. Dochází totiž k válce o oblast Chaco⁸⁸ mezi Bolívií a Paraguayí, přičemž tento krvavý konflikt zapříčinil, že Bolívie přenechala většinu území Chaco právě svému protivníkovi. Tento tříletý válečný konflikt přišel Bolívii na 65 tisíc životů. V roce 1937 přichází bolívijská vláda se zajímavým tahem – dochází ke znárodnění petrolejářského holdingu Standard Oil, což zemi má zajistit dostatečné financování.

Největším problémem Bolívie ve 20. století byl fakt, že v zemi probíhaly takřka nepřetržitě občanské války a politické převraty. V roce 1952 se stává prezidentem Víctor Paz Estenssoro, což byl jeden ze zakladatelů Národního revolučního hnutí. Stalo se tak

⁸⁵ Andské společenství národů je celní uníí států v Jižní Americe (i když zájem o členství projevilo také Mexiko s Panamou), které mezi sebou spolupracují v sociální a ekonomické oblasti.

⁸⁶ Mercosur je sdružením volného obchodu některých států Jižní Ameriky. Zajímavostí je, že každý z členů musí být demokratickým zřízením; v případě porušení této podmínky dochází automaticky k přerušování vztahů s danou zemí.

⁸⁷ Prodejní cena úrodné oblasti se pohybovala okolo 2 milionů liber.

⁸⁸ špaň. Guerra del Chaco – válka o Chaco

poté, co nespokojení horníci a policisté právě pod hlavičkou Národního revolučního hnutí zabrali La Paz. Ihned po uvedení do funkce začal prezident Estenssoro s hospodářskými reformami, které se zaměřovaly na znárodnování těžebních společností a rozdělování půdy. Došlo také k velké reformě v řadách školství nebo k zavedení všeobecného volebního práva. I před veškeré snahy byla bolívijská ekonomika velmi oslabená. Ve světě totiž došlo k obrovskému propadu cen cínu, který byl pro Bolívii hlavním exportním zbožím. V roce 1964 byl demokraticky zvolený prezident Estenssoro svržen v rámci vojenského převratu, který nastal ze strachu před revolucí kubánského typu. Vlády se tedy ujala vojenská junta, která byla známa svou nevyzpytatelnou tvrdostí vůči opozici a vůči hornickým guerillám.

Zajímavostí vstupuje do historie Bolívie rok 1967. Na východě země je totiž zavražděn kubánský revolucionář Ernesto „Che“ Guevara⁸⁹, který se snaží rozšiřovat na celém jihoamerickém kontinentě komunistickou revoluci a ideologii.

V roce 1971 se stal prezidentem po dalším převratu Hugo Bánzer Suárez a následně nastolil v zemi diktaturu. Roku 1982 dosazuje bolívijská armáda do funkce prezidenta země civilistu. Je jím Hernán Silas Zuazo, čímž v Bolívii končí dlouhé období vojenských diktatur a převratů.

Od roku 1985 tak byl znovu u moci prezident Estenssoro, který měl za úkol především ekonomickou stabilitu země. Muset se vypořádávat z velmi vysokou mírou inflace a celkově katastrofickou ekonomikou, avšak nutno podotknout, že se mu to celkem dařilo.

Vývoj Bolívie v 90. letech byl ve znamení indiánů. V roce 1989, kdy vládl v zemi prezident Jaime Paze Zamory, se indiáni ozvali poprvé. V roce 1990 pak začali požadovat větší uznání prostřednictvím „Pochodu za půdu a důstojnost.“ Tímto pochodem si chtěli zajistit uznání nejen na politické úrovni, ale také bojovali proti ničení přírodního bohatství země. Roku 1993 se stal prezidentem Gonzalo Sánchez de Lozada, který byl vládcem silně proamerickým, a podle toho také vypadaly jeho reformy. Jednalo se především o privatizaci státních podniků, volný trh a také otevření dveří pro zahraniční investory.

V období těžké ekonomické krize se v roce 1997 dostává k moci někdejší diktátor Bánzer Suárez, který začíná dlouhé období agrese vůči pěstitelům koky⁹⁰, která se stala tradiční komoditou celé Bolívie. Pěstitelé koky začali s čím dál tím větším odporem proti krokům Suáreze, jejich vůdcem se stal Evo Morales⁹¹. Začalo docházet k dlouhým

⁸⁹ vl. jménem Ernesto Rafael Guevara de la Serna (1928 – 1967) byl komunistický revolucionář a vůdce guerill na Kubě.

⁹⁰ tzv. coccaleros

⁹¹ vl. jménem Juan Evo Morales Ayma je vůdcem bolívijské socialistické strany MAS. V roce 2006 se stal prvním prezidentem Bolívie, který vzešel z řad domorodých indiánů.

pochodům, protestům, blokádám silnic či ke krvavým střetům s policejními složkami. Indiánský vůdce Morales se stal hlavním představitelem opoziční síly ve druhém prezidentském období Sáncheze se Lozada (2002 – 2003). Politická situace začala být v zemi kritická. Evo Morales se začínal těšit čím dál tím větší popularitě. Dá se říct, že demokracie vydržela v zemi mezi lety 1993 – 2003 je díky tomu, že vláda vždy spolupracovala s nejvíce extrémistickými skupinami, což ovšem demokracii samotnou vylučuje.

Lidé začali být v roce 2003 velmi nespokojeni se situací v zemi a také s prezidentem Sánchezem. Během tzv. „černého února“ došlo ke konfliktu mezi armádními silami a policisty, z čehož vyplynulo několik desítek mrtvých; poté se lid začal bořit kvůli návrhu prezidenta na vedení ropovodu před Chile. V letech 2003 – 2005 indiáni pod vedením Evo Moralese ochromovali zemi blokádami silnic a masovými protesty. Vládou byl dokonce vyhlášen výjimečný stav, prezident v červnu 2005 abdikoval a většina indiánského obyvatelstva požadovala za svého nového prezidenta právě Moralese. Ovšem dle ústavy se prezidentem mohl stát jeden z trojice předseda dolní komory parlamentu, předseda Senátu či nejvyšší soudce. Po zavržení dvou prvně jmenovaných (davy indiánů kvůli tomu protestovali v ulicích, jen aby zabránili jmenování jednoho ze dvou pravicových kandidátů) převzal vládu nejvyšší soudce Rodríguez Veltzé a dovedl zemi k předčasným volbám.

Masivní volební kampaň, která byla namířená především na chudé indiánské obyvatelstvo, které zatím nikdy nemohlo zasahovat do politických věcí země, byla úspěšná. S více než 50% podporou ve volbách vítězí právě Evo Morales a stává se prvním indiánským prezidentem Bolívie.

Nespokojená opozice se pokouší o poslední záchranný krok – vynutí si referendum o odtržení východní části země. Mezitím probíhaly nejrůznější střety mezi opozicí a indiány.

Rok 2008 se nesl ve znamení politické krize, na jejímž konci byl Morales potvrzen jako prezident. Navíc v oblasti půlměsíce došlo k masakru, při kterém vládou najatí útočníci postříleli devatenáct stoupenců Moralesovy MAS. Jihoameričtí státníci pak jasně dali najevo své sympatie prezidentu Moralesovi.

V roce 2009 byla schválena nová ústava, která dává výrazně více práv indiánskému obyvatelstvu, ale také prezidentu Moralesovi. Ten byl znovu zvolen prezidentem Bolívie a je jím až dodnes. Politické třenice však působí na Bolívii velmi destruktivně. Navíc můžou nepokoje nadále pokračovat především díky autonomním departmentům, které status

autonomie získaly v roce 2009. Pravdou však zůstává, že tento statut nebyl nikdy uveden do praxe.

5 Politický vývoj obou zemí

5.1 Politický vývoj ve Venezuele

Politický vývoj ve Venezuele se dá jednoduše rozdělit do dvou nejdůležitějších období. Tím prvním budou počátky budování politických stran a diktatury v zemi, jež byly později vystřídány pokusy o demokratické zřízení. Druhým obdobím bude bezesporu vláda prezidenta Hugo Cháveze, která pro Venezuelu znamenala významné politické mezníky, spojené především s ideologií socialismu 21. století.

5.1.1 První fáze politického vývoje

Podíváme-li se zpět do historie, pak můžeme říct, že Venezuela byla do počátku dvacátého století jakýmsi prototypem latinskoamerického režimu, ve kterém je ekonomika země založená na zemědělství a tradicí je střídání militaristických vlád. Vše platilo do doby, než se zde objevily značné zásoby ropy. Ty odstartovaly politické transformace, které měly za následek především vzdělanou a politicky uvědomělou střední vrstvu obyvatel, která dokázala do Venezuely postupem času zasadit demokracii.

Na počátku dvacátého století zažívá Venezuela velmi tvrdou diktaturu generála Gómeze. V zemi navíc dochází k velkému rozmachu těžby ropy, takže se postupně stává jednou z nejbohatších zemí Latinské Ameriky. Na životě obyvatelstva se však ekonomický rozmach země nijak neprojevoval. Naopak situace horníků a řemeslníků se rapidně zhoršuje, což je způsobeno mimo jiné soustředěním obyvatelstva do měst, čímž vznikají chudinské čtvrti na okrajích měst. Je tedy zřejmé, se musí dojít ke změně, o kterou by se zasadili sami obyvatelé.

Zárodky politických frakcí a stran tak, jak je známe dne, se začaly formovat ve Venezuele na počátku třicátých let dvacátého století. V tomto období se začaly tajně scházet a formovat strany, ze kterých se později vyvinula např. Demokratická akce (AD)⁹² či Komunistická strana Venezuely (PCV)⁹³. Tyto obě politické frakce byly levicového zaměření. Cílem těchto sdružení byla buržoazní revoluce, v případě komunistů dokonce socialistická revoluce. Legálními se tyto strany staly až během čtyřicátých let. V tomto období zahájily svou činnost i další politické strany, mezi nimiž je vhodné jmenovat např. Výbor pro nezávislou volební politickou organizaci

⁹² Acción Democrática (AD)

⁹³ Partido Comunista Venezolano (PCV)

(COPEI)⁹⁴ či Demokratický republikánský svaz (URD)⁹⁵.

Období mezi lety 1945 – 1948 přineslo do Venezuely situaci experimentální demokracie z historie známá jako *trienio* (viz předchozí kapitola). V tomto období zvítězila ve volbách Demokratická akce, která si v zemi získávala čím dál tím větší vliv. Byla zastoupena a podporována především rolníky a venkovany. Vzhledem k velké moci, kterou mohla Demokratická akce disponovat, se velmi rychle začala formovat také opozice, která zahrnovala např. armádu či církev. Jelikož byla opoziční síla větší, než se původně předpokládalo, pomohla k provedení státního převratu, po němž nastalo další období diktátorského režimu.

První etapa politického stranického vývoje ve Venezuele tedy byla přerušena nastolením diktátorského režimu generála Marcase Péreze Jiméneze. Jeho režim byl jedním z nejtvrdějších v Latinské Americe vůbec. Za zmínku stojí také fakt, že se Jiménez dostal k moci za podpory Spojených států amerických. Tento krutovládce se stal velmi brzy tvrdě autoritářským vůdcem, přičemž veškerá opozice (v tomto případě především AD a PCV) byla perzekuována. Prezident Jiménez však zůstane navždy u mnoha Venezuelanů prezidentem osvícencem, protože mu není možné zastínit fakt, že investoval velké peníze z příjmů z ropného průmyslu do infrastruktury. Dokonce v nejhudších oblastech Caracasu nechal zavést elektrické přípojky, díky kterým i v těch nejhorších plechových chatrčích mohli obyvatelé města sledovat televizi.

Pravděpodobně nejdůležitějším dokumentem politického vývoje ve Venezuele se stala dohoda z Punta Fija, kterou podepsali představitelé tří nejdůležitějších politických stran; za Demokratickou akci Rómulo Betacourt, za Křesťanskou demokratickou stranu Rafael Caldera a za Demokratickou republikánskou unii Jovito Villalbu. Hlavním bodem této dohody, která byla podepsána v říjnu 1958, byla spolupráce a ochrana demokratického režimu. Trvalo tedy deset let, než se podařilo odstavit od moci a vyhnat ze země posledního diktátora. Významnou záležitostí této dohody a vůbec celého stranického vývoje bylo vyloučení zástupců Komunistické strany Venezuely z účasti na dohodě vzhledem k odporu komunismu od demokratických zástupců a také vzhledem k nátlaku ze strany USA.

Volby, které se konaly v roce 1958, daly vítězné Demokratické akci kontrolu nad oběma komorami Kongresu a také nad přímo voleným prezidentem. Tato strana již byla více ochotná hledat kompromis se svými opozičními protivníky. Ovšem i opozice

⁹⁴ Comité de Organización Política Electoral Independiente (COPEI)

⁹⁵ Unión Republicana Democrática (URD)

si byla vědoma faktu, že je důležité pozvedat demokracii v zemi i přes prohru ve volbách. Po zvolení zástupců Kongresu bylo ustanoveno zvláštní komitě⁹⁶, které bylo pověřeno vytvořením nové Ústavy.

Během šedesátých let dvacátého století demokratický režim překonal několik pokusů o státní převrat ze strany levice. Především na počátku tohoto období byly pokusy o převrat velmi časté, ovšem většina politických stran se dohodla s Demokratickou akcí na vytvoření velké koalice, čímž podpořily stabilitu demokracie v zemi. Hrozby v podobě převratů pak velmi zeslábly především od roku 1968, kdy ve Venezuele došlo ke konsolidaci demokracie. V tomto období se jednalo o velice neobvyklý jev v Latinské Americe, protože v tomto regionu se většinou jednalo o pravicové faktory vlád, které nastolovaly autoritářsko – byrokratické režimy.

5.1.2 Druhá fáze politického vývoje – fenomén Hugo Chávez

Osobnost Huga Cháveze je pro venezuelský politický vývoj natolik důležitou, že je třeba jí věnovat v podstatě celou druhou fázi onoho vývoje. Jak je vůbec možné, že dokázal natolik ovlivnit vývoj celé země? Abychom se dověděli příčiny jeho úspěchu, je třeba se podívat na jeho život jako na celek.

Hugo Chávez vstoupil do politiky v době, kdy ve Venezuele docházelo k všeobecnému ekonomickému úpadku a ztrátě důvěry v politiku a veřejné instituce.

Narodil se v roce 1954 během diktatury generála Jiméneze a vyrůstal v nejhudší vrstvě obyvatel v době největšího ekonomického boomu země. Rozhodl se vstoupit do armády, čímž udělal obrovský krok ke svému vzdělání, protože právě v armádě bylo možné dosáhnout vysokého vzdělání, kterého by v běžné životě nikdy nemohl dosáhnout. Jakmile dokončil Chávez vzdělání na univerzitě, přišel do kontaktu s občanskou válkou v Kolumbii. Na základě této zkušenosti (především brutality levicové guerillové armády) vytvořil v roce 1977 první konspirační organizaci, a sice Osvobozenou armádu venezuelského lidu (ELPV)⁹⁷.

Po založení ELPV strávil Hugo Chávez ještě několik let v armádě. Mezi lety 1977 – 1982 se nachází v Maracay, která je jednou z hlavních základen pro vzdušné síly ve Venezuele. Ve stejném období v zemi vrcholí rozpor mezi vládou, která se snaží vytvořit tzv. Velkou Venezuelu a mezi šířící se ztrátou důvěry ve veřejné instituce. Roku 1980 byl Chávez přeložen do Caracasu jako sportovní trenér ve vojenské

⁹⁶ Organizační výbor; skupina lidí, která je pověřena nějakým úkolem.

⁹⁷ Ejército de Liberación del Pueblo de Venezuela (ELPV)

akademii. Postupem času se zde shledává s instruktory, kteří jsou podobného smýšlení jako on; čili s těmi, jež jsou odmítaví vůči korupci v sociální a politické sféře. Společnými silami zakládají EBR-200⁹⁸. Tato zkratka slouží jako označení pro Revoluční bolívarskou armádu, číslo 200 značí dvouleté výročí narození Simona Bolívara. Chávezova revoluce byla založena na právu na vzdělání, národní suverenitě, sociální spravedlnosti a v neposlední řadě na vytvoření občansko-vojenské jednoty.

Za historický milník můžeme označit rok 1989, kdy se poprvé Hugo Chávez pokouší o vstup do politiky. V únoru téhož roku byla vládou představena nová ekonomická politika země. V praxi se jednalo o přísná omezení, která se týkala především výrazného zvýšení cen benzínu, což mělo změnit poměry v dopravě. Právě zvyšování cen benzínu bylo hlavní příčinou vzniku občanských nepokojů. Jen během demonstrace v Caracasu bylo ozbrojenými silami zabito cca 300 lidí. Politická krize ve Venezuele se tak začala prohlubovat, což se ukázalo především při pokusu o státní převrat v roce 1992. Povstalci, kteří zorganizovali pokus o převrat, se přihlásili k nacionalistické frakci mladších důstojníků známých jako Bolívarské revoluční hnutí 200 (MBR-200)⁹⁹. Důstojníci tohoto hnutí se kriticky stavěli k ekonomické politice státu, pokus o převrat zorganizovali jako odpověď na vzrůstající nepokoje, navíc byli podporováni menšími levicovými stranami. Přesto, že pokus o převrat byl potlačen, z Huga Cháveze se i přes jeho uvěznění stala velmi populární osobnost. Navíc byla velmi oslabena pozice prezidenta Péreze, který byl Kongresem v roce 1993 ze svého úřadu odvolán na základě podezření z korupce. Dočasně se tak stal prezidentem senátor Velásques. V řádných volbách byl nahrazen novým prezidentem Rodríguezem. Ten po svém zvolení okamžitě vyměnil vyšší velení v armádě a omilostnil všechny, kteří byli účastni na státní převratu v roce 1992, což se týkalo i Cháveze.

Hugo Chávez tak sice získal svobodu, avšak do armády se již vrátit nesměl. Začal se tedy více zaměřovat na politiku a budoucnost Venezuely. Postupně organizoval politickou stranu, který by mu mohla dopomoci k vítězství v prezidentských volbách v roce 1998. Od původní MBR-200 tak přechází k politické straně Hnutí páté republiky (MVR). Spojení pátá republika měla být signálem odtržení od republiky čtvrté, která byla typická svou zkorumpovaností.

⁹⁸ Tato zkratka má původ ve třech jménech, na jejichž ideologii je tato frakce založena. Jedná se o Eequiela Zamoru, Simona Bolívara a Simona Rodrígueza. Zajímavostí je způsob přijímání nových členů. Každý nový člen je nucen složit přísahu stejného obsahu, jakou složil Simon Bolívar v době, kdy se zavázal bojovat za nezávislost Latinské Ameriky.

⁹⁹ Movimiento Bolivariano Revolucionario 200 (MBR-200)

V prezidentské kampani měl Hugo Chávez jistotu podpory od lidu již od pokusu o státní převrat. Navíc sliboval tzv. Bolívarovskou revoluci, která by znamenala přepsání ústavy, přerozdělení bohatství chudým a také zastavení splácení státního dluhu¹⁰⁰. Média navíc vedla kampaň vyloženě proti Chávezovi, protože začaly panovat obavy, že by zavedl vládu ve stylu levicové diktatury. Jeho reakce však byla taková, že jeho vítězství by neznamenal žádné zestátnění, ale pouze ponechání ropného průmyslu pod kontrolou státu. Jeho cílem měl být „kapitalismus s lidskou tváří.“

Prezidentské volby Hugo Chávez překvapivě vyhrál se ziskem 56, 2% hlasů. Po dlouhé době tak nevzešel nový prezident z jedné ze dvou předních stran, tedy ani z AD, ani z COPEI. Začaly se šířit zvěsti o tom, že by se snad mohla z Venezuely stát druhá Kuba s vojenskou diktaturou v čele, která by začala znárodňovat podniky a potlačovat demokracii, což by mohlo vést k ještě horší ekonomické situaci.

V podstatě první věc, kterou prezident Chávez po svém nástupu do funkce udělal, bylo vyhlášení referenda, ve kterém žádá o svolání ústavodárného shromáždění, které by se zabývalo návrhem nové ústavy. K hlasování došlo v dubnu 1999 a více než 80% účastníků se vyslovilo pro ustavení shromáždění, které však bylo oslabeno o zhruba 60% absenci. V červenci 1999 se navíc konaly volby do Národního ústavodárného shromáždění, ve kterých získali přívrženci prezidenta Cháveze 121 křesel z celkového počtu 131 možných, protože opoziční strany volby plně bojkotovaly. V praxi to znamenalo, že shromáždění získává svrchovanost v zemi. Aby na to prezident Chávez poukázal, rezignoval na svou funkci, načež byl okamžitě ve své funkci znovu potvrzen. Kongres dosáhl svého rozpuštění, aby tím mohl vyřešit patovou situaci, která nastala mezi složkami exekutivní a legislativní.

V listopadu 1999 došlo k dokončení návrhu nové ústavy. Ta znamenala radikální změnu v celém politickém systému Venezuely. Došlo k prodloužení volebního období prezidenta z pěti na šest let a také možnost jeho znovuzvolení. Z dvoukomorového uspořádání legislativy se stalo jednokomorové, byl vytvořen post viceprezidenta, z klasického rozdělení moci na zákonodárnou, výkonnou a soudní, došlo k rozšíření o moc občanskou¹⁰¹ a moc volební¹⁰². Ústava byla v referendu schválena 71% hlasů.

V červenci 2000 se konaly další prezidentské volby, ve kterých s přehledem

¹⁰⁰ Šlo o sumu okolo 27 miliard dolarů

¹⁰¹ Moc občanská má dohlížet na morálku úřadů a ostatních institucí v zemi.

¹⁰² Moc volební zvyšuje důležitost referenda.

obhájil Hugo Chávez svou pozici prvního muže Venezuely. Je ovšem na místě zdůraznit fakt, že voleb se nezúčastnilo až 54% možných voličů.

Poté, co se Chávezovi podařilo ovládnout veškeré klíčové instituce v zemi, mohl začít uskutečňovat své ideály demokratického socialismu, jež by byly prospěšné nejchudším obyvatelům země. Avšak již během krátké doby se začal projevovat jako prezident luxusu a bohatství, který zvládl porušit skoro všechny své sliby. Ke slibovaným reformám buď vůbec nedošlo, nebo neměly požadovaný efekt. Chávezovu politiku tak měl v roce 2002 zastavit vojenský puč, při kterém byl Chávez uvězněn na vojenské základně. Novým prezidentem byl jmenován Pedro Carmona, který okamžitě po nástupu do funkce zrušil veškerá opatření v sociální a ekonomické sféře, které s sebou přinesla revoluce Huga Cháveza. Prezident Carmona dokonce rozpustil Národní shromáždění a přejmenoval Venezuelu na Venezuelskou republiku¹⁰³.

Tyto rychlé změny měly za následek, že vojáci, jež byli nakloněni Chávezovi, rozpoutali v Caracasu lidové povstání, kterým zpět dobyli prezidentský palác. Hugo Chávez byl osvobozen a opět vtanul na místě prezidenta země. Chávez navíc prohlašoval, že za povstání proti jeho vládě mohly Spojené státy americké.

Mezi lety 2003 – 2004 pokračoval Chávez ve svých ekonomických a sociálních programech, čímž výrazně vzrostla míra inflace, nicméně pokus o odvolání Huga Cháveza z funkce byl neúspěšný.

Od roku 2005 se navíc prezident Chávez mohl těšit nebývalé moci, protože ovládal také Národní shromáždění. V roce 2006 byl opět zvolen prezidentem Venezuely, což mu pomohlo v jeho protiamerické rétorice na půdě Organizace spojených národů. Chávezovi se dařilo pod jakousi zástěrkou bolívarovské ideologie vytvořit ve Venezuele režim s určitými autoritářskými tendencemi, jež provázely jeho vládu až do jeho smrti v roce 2013. Navíc opozice ve Venezuele nebyla schopná žádného odporu, čímž by oslabil tyto tendence a Chávezovu moc. Chávezova popularita se vždy odvíjela od chudinského obyvatelstva, kterého bylo v zemi vždy jasná většina, tudíž principy autoritářské vlády jednoho člověka měly vždy zelenou. Otázkou pak zůstává, jaké tendence bude mít země po smrti Huga Cháveza (viz kapitola 7).

¹⁰³ República de Venezuela

5.2 Politický vývoj v Bolívii

Stejně jako tomu bylo v případě Venezuely, také v Bolívii lze rozdělit politický vývoj země na dvě období, i když druhé zamýšlené období se odehrává výhradně v období 21. století. V první období se budu zabývat vznikem politických seskupení a převážně diktátorských vlád v Bolívii, ve druhé části bych se věnoval osobnosti Evo Moralese, jeho vlivu na současný vývoj a míru ovlivnění politické situace v zemi od počátku období jeho nástupu k moci.

5.2.1 První fáze politického vývoje

Za počátky novodobého politického vývoje v Bolívii se dá počítat státní převrat z roku 1936, který provedl plukovník Colonel David Toro Ruil. Jeho politický program¹⁰⁴ zahrnoval ekonomickou a sociální spravedlnost a kontrolu přírodních zdrojů státem. Nebyl ovšem schopen tyto změny uskutečnit.

To skupina kolem plukovníka Becerra, jež provedla státní převrat v roce 1937 byla radikálnější a také úspěšnější. Dokonce se jim podařilo o rok později vydat novou ústavu, která zdůrazňovala především osobní blaho každého a řadila ho dokonce před soukromé vlastnictví. Tato nová ústava podporovala zásahy státu do ekonomiky a dokonce uznávala indiánské obyvatelstvo, které zahrnovala do zákoníku práce. Ovšem ani tato politika nenalezla pochopení a neprosadila se.

Ve čtyřicátých letech dvacátého století začal růst počet nových reformních hnutí. I když se jednalo o hnutí různorodá, došlo mezi nimi ke shodě z hlediska směru vývoje a změny stávajícího režimu. Za zmínku stojí především vznik Revoluční dělnické strany (POR)¹⁰⁵, dále Dělnické socialistické Falange (FSB)¹⁰⁶, která vznikla dle španělského modelu. Díky radikálním marxistům byla založena Levicová Revoluční strana (PIR)¹⁰⁷. Stranou s nejširší podporou v celé historii Bolívie se pak stalo Nacionální revoluční hnutí (MNR)¹⁰⁸. Tato strana působila ze začátku jako levicová; patřili do ní jak intelektuálové, tak dělnictvo. Jejich politický program zahrnoval sociální reformy a znárodnění přírodních zdrojů. Jejich silné antisemitistické výroky pak měly za následek uvěznění některých členů a obvinění z nacismu ze strany Spojených států amerických.

¹⁰⁴ Tento ideologický program bychom mohli přiřadit k militantnímu socialismu.

¹⁰⁵ Partido Obrero Revolucionario (POR)

¹⁰⁶ Falange Socialista Boliviana (FSB)

¹⁰⁷ Partido de Izquierda Revolucionaria (PIR)

¹⁰⁸ Movimiento Nacionalista Revolucionario (MNR)

Členové MNR se začali stýkat s militantními vůdci, kteří se sjednocovali v tajných bunkrech. Nazývali se Zájem o vlast (Radepa)¹⁰⁹ a vznikla v době Paraquayské války. Chtěli především zabránit cizí kontrole nad národními zdroji přírodního bohatství. V prosinci 1943 dokonce za pomoci MNR svrhli vládu prezidenta Peñaranda. Novým prezidentem se stal Gualberto Villarroel López, který chtěl podporovat především horníky a venkovské obyvatelstvo.

Roku 1945 byl založen Národní indiánský kongres, který měl za úkol řešit problémy venkovského obyvatelstva a zlepšovat situaci rolníků. Ovšem vláda nebyla schopna efektivně podporovat venkovany a rolníky, navíc opozice začala sílit a vše vyvrcholilo v roce 1946, kdy rolníci, studenti a učitelé zaútočili na prezidentský palác, kde zastřelili prezidenta Villarroela a pověsili jeho tělo na náměstí.

Období mezi lety 1946 – 1952 se historií popsáno jako tzv. sexenio. I v tomto období však pokračovaly sociální stávky a nepokoje. MNR se stala opoziční stranou a začala se zaměřovat především na indiánské obyvatelstvo a pracující lid. Do prezidentských voleb kandidoval za MNR Paz Estenssoroza, který s podporou komunistů jasně zvítězil a stal se bolívijským prezidentem. Bývalému prezidentovi se ale nakonec podařilo přesvědčit armádu, aby zabránila převzetí vlády MNR. Situace v zemi se tak nadále zhoršovala a díky ekonomické krizi docházelo k dalším sociálním nepokojům. Ty vyvrcholily roku 1952 v La Pazu. Tři dny tvrdých bojů, při kterých zemřely stovky lidí skončily vítězstvím prezidenta Estenssoroza, čímž skončila éra vojenských převratů a započala vláda civilní. Další významný mezník v politickém vývoji Bolívie je bezpochyby převrat z roku 1964, po němž se k moci dostává generál René Barrientos. Ten převáděl během své vlády mnoho podniků na firmy ze Spojených států amerických. Roku 1970 se stal prezidentem Juan José Torres González, který se snažil získat podporu Sovětského svazu a omezit vztahy s USA. Pokusil se o oživení revoluce, načež byl následujícího roku svržen a nahrazen Hugem Banzerem. Zajímavostí je, že Hugo Banzer vládl v novodobých bolívijských dějinách nejdelší období, a sice šest let. O této době se hovoří jako o ekonomicky rostoucím a politicky stabilním. Co se týče industrializace země, udělal pro ni Banzer mnoho, avšak vše šlo na úkor utlačování obyvatel. Vhodným příkladem může být masakr v Cochabambě roku 1974, kdy byli kvůli rostoucím cenám protesty rolníků zastavený brutálním masakrem, které měla na svědomí armáda. Tlak ze strany USA a politická rivalita nakonec vedly

¹⁰⁹ Razón de Patria (Radepa)

v roce 1978 ke svržení prezidenta Banzerera.

Volby v tomto roce jsou často označovány za počátek bolívijského přechodu k demokracii, který byl ovšem velmi složitý a traumatizující a měl se jej dosáhnout v následujících čtyřech letech. V tomto období však následovaly ještě troje volby a šest převratů. Toto období lze považovat jako jedno z nejsložitějších a nejtemnějších období Bolívie plné nestability. K přechodu k demokracii tak mělo dojít v době, kdy byla celá Bolívie rozdělena jak politicky, tak regionálně, ekonomicky či sociálně. Tato nesnadná politická situace byla částečně vyřešena v roce 1982, kdy došlo po 22 letech ke znovuzvolení Silese Zuaze.

Zuaza měl relativně velkou politickou moc, kterou ale začal využívat ke svým populistickým reformám, které neměly podporu ani politickou, ani lidskou. A tak ani on u moci dlouho nevydržel a v roce 1985 se k moci opět dostává Paz Estenssoro za MNR, který však musí čelit obrovské ekonomické krizi. Vytvořilo se mnoho záchranných ekonomických balíčků, které obsahovaly např. privatizaci národních podniků či snaha o zničení pěstování koky. Vše zapříčinilo vstup zahraničních investorů do země. Ovšem s tím rostla také nespokojenost indiánského obyvatelstva v zemi. To požadovali změny v ekonomické sféře, volali po znárodnění vodních zdrojů apod. Nejvíce pak bylo slyšet aktivistu a budoucího prezidenta Evo Moralese. O tomto období se hovoří jako o demokratické tragédii, protože snahy o jakékoliv včlenění indiánské většiny obyvatelstva do společnosti nevyšly.

Roku 1985 dochází k uzavření dolů, což zapříčiní mnoho nezaměstnaných, kteří se přidají na stranu pěstitelů koky. Vzniká tak politické hnutí Hnutí směrem k socialismu (MAS)¹¹⁰, jejichž zájmy se zabírali začleněním domorodého obyvatelstva místo střední vrstvy. V roce 1993 nastupuje na post prezidenta Bolívie Sánchez Lozáda. Ten během období let 1993 – 1997 stačil zprivatizovat vše, co se dalo a všemožně se snažil zničit pěstování koky. Následkem toho byly další sociální nepokoje, v nichž si lid našel nového lidového vůdce – Evo Moralese.

5.2.2 Druhá fáze politického vývoje – fenomén Evo Morales

Evo Morales bojoval za práva indiánů a ostatních přehlížených obyvatel od roku 1997, kdy se stal poslancem Hnutí směrem k socialismu. Do roku 2005 se ve funkci prezidentů Bolívie vystřídají Banzer, de Lozáda a Rodríguez, avšak bylo jen otázkou

¹¹⁰ Movimiento al Socialismo (MAS)

času, kdy se moci chopí právě Morales.

Evo Morales je levicovým politikem indiánského původu, který byl zvolen bolívijským prezidentem 18. prosince 2005 se ziskem 54% hlasů¹¹¹.

Morales byl členem politické strany Hnutí směrem k socialismu (MAS), přičemž slíbil Bolívii obnovení tradiční úlohy státu v ekonomice, boje proti chudobě a politickým třídám. Své levicové názory obhajoval od samého počátku vládnutí, což bylo ovšem vzhledem k situaci v zemi naprosto pochopitelné. Svými názory se hlásil především k prezidentu Venezuely Hugo Chávezovi a ke kubánskému vůdci Fidelu Castrovi. Při svém prezidentském slibu zdůraznil, že se postaví za práva indiánů v bolívijské společnosti, že je odhodlán bojovat s korupcí a že bude požadovat spravedlivé ceny za zemní plyn.

Prezidentovi odpůrci jsou však toho názoru, že není možné splnit sliby, které vyvozuje, neboť jsou závazkem např. pro pěstitele koky, jejichž surovinu chce zlegalizovat, a tím v podstatě podporuje výrobu kokainu, s čímž hrubě nesouhlasí USA, které proti drogám tvrdě bojují.

Zvolení Moralese do funkce prezidenta země lze brát především z hlediska jeho původu. Vždyť Bolívie je mnohonárodnostním státem, ve kterém tvoří přibližně 55% obyvatelstva původní domorodé kmeny, dalších 30% pak mesticové. Tím, že pro původní obyvatele byla demokracie v minulosti naprosto nepřístupná, je nyní tato část silně nakloněna populistické politice, kterou dle mého názoru Evo Morales reprezentuje.

Hlavním úmyslem Moralesovi vlády je obnovení autority státu v ekonomickém sektoru, což zahrnuje znárodnění energetického průmyslu, pozemkové reformy či vyřešení problému s pěstiteli koky.

V roce 2007 vyhlášují východní departmenty na základě referenda autonomii, čímž by mohly lépe kontrolovat nerostné bohatství.¹¹² Nicméně vláda Evo Moralese toto referendum ignorovala a nebere jej dodnes na vědomí. Evo Morales navíc v pořadí třetím vítězstvím v roce 2014 potvrzuje svou moc v zemi a navíc plánuje stát se prezidentem doživotně.

¹¹¹ Zajímavostí je, že kdyby Morales nezískal více než 50% hlasů, o prezidentovi by rozhodoval Kongres, což by pravděpodobně v praxi znamenalo jeho nezvolení, neboť Kongres byl svými názory spíše pravicový.

¹¹² To se týká především nejbohatší oblasti Santa Cruz.

6 Politické systémy obou zemí

6.1 Politický systém ve Venezuele

Venezuela patří mezi federativní státy, které jsou řazeny svou dimenzí jako prezidentské systémy. Prezident země zde stojí v čele státu, zároveň však i v čele moci výkonné, a tudíž řídí samotnou činnost vlády.

6.1.1 Moc zákonodárná

Venezuelská zákonodárná moc je charakterizována pouze jednokomorovým parlamentem, který se nazývá Národní shromáždění. Horní komora neexistuje, neboť byla v roce 1999 zrušena. V parlamentu je v současné době 165 poslanců, kteří jsou voleni na 5 let. Pokud se zasedání Národního shromáždění účastní aspoň polovina všech poslanců, pak je shromáždění usnášení schopné.

6.1.2 Moc výkonná

Výkonnou moc reprezentuje dle venezuelské ústavy prezident republiky, výkonný viceprezident a také ministři vlády. Prezident má ve své pravomoci sestavování a řízení vlády, jmenování či odvolávání viceprezidenta a ministrů, stanovuje počet mandátů ve vládě apod. Velkou pravomocí prezidenta je pak možnost vydávání dekretů. Prezident Venezuely má celkově rozsáhlé pravomoci, které jsou v souladu s ústavou z roku 1999, přičemž jeho postavení bylo navíc posíleno dodatkem z roku 2009. Prezident republiky je volen přímo. Funkce viceprezidenta je ve Venezuele velmi silná; jedná se o blízkého spolupracovníka prezidenta. Je-li prezident nepřítomen, popř. nemůže-li vykonávat svou funkci, pak jej ve funkci zastupuje právě viceprezident. Venezuelská vláda, která se nazývá Rada ministrů je tedy tvořena prezidentem, viceprezidentem a jednotlivými ministry.

6.1.3 Moc soudní

Venezuelská soustava soudů je tvořena Nejvyšším soudem, krajskými soudy, městskými soudy a soudy prvního stupně. Soudní moc je podle ústavy nezávislá, přičemž Nejvyšší soud je finančně, správně i funkčně autonomní.

6.1.4 Místní správa a samospráva

Venezuelská federace je v současnosti tvořena 23 státy a hlavním městem Caracasm. Každý stát v rámci federace má velmi silné postavení a ovlivňuje jak sociální, tak i hospodářskou politiku federativní vlády země. Státy se dále dělí na obce, obce na městské části. Městské části se mohou sdružovat do menších samosprávných celků.

6.1.5 Stranický systém

Vytvoření systému politických stran ve Venezuele dlouhou dobu bránily vojenské autoritářské režimy, jež v zemi dominovaly. V podstatě až od čtyřicátých let 20. století můžeme hovořit jakémsi stranickým systémem. Jelikož stranický systém ve Venezuele prošel čtyřmi nejdůležitějšími fázemi vývoje¹¹³, je proto vhodné představit a charakterizovat jednotlivé politické strany dle fáze působnosti. Zde bych použil rozlišení na strany tradiční a strany moderní.

Mezi tradiční politické strany se řadí:

- a) **Demokratická akce (AD – Acción Democrática)** – založena roku 1941. Jedná se o masovou politickou stranu, jež úzce spolupracuje s odbory. K moci se tato strana poprvé dostala v roce 1945, když podpořila puč proti generálu Medinovi. Od devadesátých let pak postupně ztrácela svůj vliv na voliče. Volby v roce 2005 dokonce strana bojkotovala. AD je neblaze proslulá korupčními skandály.
- b) **Komunistická strana Venezuely (PCV – Partido Comunista de Venezuela)** – založena roku 1931. Jedná se o nejdéle fungující politickou stranu v zemi. Jejím cílem byla vždy buržoazní, avšak demokraticky laděná revoluce. V sedmdesátých letech se ze strany odštěpilo mnoho menších frakcí, čímž strana výrazně oslabila na levém pólu politického spektra. K vzestupu straně pomohl paradoxně bojkot voleb 2005 ze strany opozice Huga Cháveze.
- c) **Výbor pro nezávislou volební politickou organizaci (COPEI – Comité de Organización Política Electoral Independiente)** – vznikla díky studentskému hnutí. Tato strana se po druhé světové válce vymezila jako křesťansko-demokratická. Ke ztrátě většiny volební podpory u ní došlo během devadesátých let. Stejně jako

¹¹³ Systém predominantní strany, kterou byla AD (1945 – 1948), systém limitovaného multipartismu (1958 – 1973), systém bipartismu (1973 – 1993) a návrat k limitovanému multipartismu (od roku 1993)

Demokratická akce bojkotovala volby v roce 2005. Podporu voličů se prozatím straně získat zpět nepodařilo.

- d) Demokratický republikánský svaz (URD – Unión Republicana Democrática)** – založen v roce 1945. Tato strana reprezentovala především liberální voliče ze středu politického spektra. Zisk strany v současné době je minimální, neboť je opozicí k bloku prezidenta Huga Cháveze.

Za moderní politické strany můžeme považovat především:

- a) Projekt Venezuela (Proyecto Venezuela)** – tato strana byla založena v roce 1998. Jedná se o relativně konzervativní uskupení, jež bylo založeno především jako podpora prezidentského kandidáta Rõmera.
- b) Radikální věc (LCR – La Causa Radical)** – je jednou z politických stran, která vznikla v sedmdesátých letech na základě odštěpení od PCV. Tato strana byla úzce napojená na odbory. Roku 1997 se od ní navíc odštěpilo další křídlo, jež založilo stranu Vlast pro všechny (PPT)¹¹⁴.
- c) Hnutí za socialismus (MAS – Movimiento al Socialismo)** – je další politickou stranou, která v sedmdesátých letech vznikla odtržením od PCV. Jedná se spíše o stranu levicového zaměření. Zajímavostí je, že v roce 1998 podporovala úzce prezidenta Cháveze, avšak později přešla do opozice.
- d) Jednotná socialistická strana Venezuely (PSUV – Partido Socialista Unide de Venezuela)** – tato strana vznikla oficiálně 14. března 2010 sloučením několika menších frakcí, jež podporovaly Huga Cháveze. Zajímavostí pak je, že jejím předsedou se stal sám prezident Chávez.

6.1.6 Volební systém

Do roku 1958 přetrvával ve Venezuele poměrný volební systém s uzavřenou kandidátní listinou. Jelikož se ukázal být nevhodným, byl právě v roce 1958 nahrazen personalizovaným poměrným systémem s přísně vázanými kandidátskými listinami. Tento systém měl především sloužit k zachování co největší míry proporcionality, která by zaručila, že žádná politická strana nebude schopná získat veškerou moc pro sebe, i kdyby získala většinu v parlamentu. Šlo spíše o postupnou než nějakou radikální změnu. Roku 1989 byl přijat nový volební systém, který byl poprvé použit ve volbách

¹¹⁴ Patria Para Todos

v roce 1993. Voliči v nich volili celkem 203 poslanců na období 5 let. K dispozici pak měli dva hlasy. Jeden pro sloku nominální, druhý pak pro složku poměrnou. Poměr mezi nominální a poměrnou složkou byl stanoven na 55:45. V nominální složce se tedy volilo 55% z celkového počtu 203 poslanců. Jednalo se o tzv. systém prvního v cíli.¹¹⁵ V poměrné složce se pak volilo 45% poslanců pomocí poměrného volebního systému s přísně vázanými kandidátkami.

Rok 1995 byl rokem další změny volebního systému. Poměr mezi složkou nominální a složkou poměrnou se změnil na 50:50. Ještě než byla tato úprava vůbec použita, došlo roku 1997 k další změně. Změnil se způsob vytváření volebních obvodů pro složku nominální. Kromě jednomandátových obvodů se zavedly obvody vícemandátové. Poměr mezi oběma složkami pak zůstal zachován. Tento systém mohl být poprvé použit ve volbách v roce 1998.

V roce 1999 proběhla ve Venezuele reforma, která snížila počet poslanců na 165. Rovněž došlo ke změně poměru poslanců, kteří byli voleni většinou složkou na 60%, zatímco poměrným systémem mělo být voleno 40% poslanců. Dochází zde tedy ke zvýšení personalizace volebního systému na úkor proporcionality. Úplnou novinkou pak bylo zavedení tří mandátů pro původní obyvatele. Použití této změny proběhlo v roce 2000, v roce 2005 se ještě zvýšil počet poslanců na 167.

6.1.7 Volební právo

Poslanci jsou ve Venezuele voleni na základě všeobecného, přímého, osobního a tajného hlasování. Aktivní volební právo je zde 18 let. Pasivní volební právo je pak 21 let. Navíc poslanec musí být buďto rodilým občanem Venezuely, popř. naturalizovaným občanem s dobou pobytu na území státu nejméně 15 let. Navíc musí po dobu čtyř let, jež následují po sobě pobývat v příslušném subjektu.

6.2 Politický vývoj v Bolívii

Bolívie je jednou ze zemí, která představuje vysoce nestabilní politický vývoj, což má za následek nestabilitu politických systémů, režimů vlád, ekonomické krize apod. Od roku 2005 navíc v Bolívii probíhala radikální transformace celého státu, společnosti i ekonomiky.

¹¹⁵ Šlo tedy o jednomandátové volební obvody.

6.2.1 Moc zákonodárná

Bolívie je založena na systému dvoukomorového parlamentu, který se nazývá Vícenárodnostní zákonodárné shromáždění¹¹⁶. V tomto případě se však nejedná o žádnou rozhodující instituci, což je způsobeno postavením prezidenta a také vysokou úrovní mobilizace, která často prosazuje zájmy mimoparlamentní cestou. Dolní komora, která se nazývá Komora poslanců¹¹⁷ má 130 členů. Horní komora, která se nazývá Komora senátorů¹¹⁸ má 36 členů, což značí čtyři členy za každý department. Vztahy mezi oběma komorami parlamentu jsou relativně vyrovnané.

6.2.2 Moc výkonná

Stejně jako jiné země Latinské Ameriky, tak i Bolívie je řazena mezi prezidentské systémy. V těchto systémech tak drží reprezentativní i výkonnou moc v rukou prezident. Prezident je v Bolívii volen přímo, přičemž není nijak závislý na důvěře parlamentu. Bolívijský režim je mj. někdy označován jako parlamentarizovaný prezidencialismus, popř. jako hybridní prezidencialismus, protože Kongres se v Bolívii stal silnějším než prezident, čímž si stran vybojovaly mnoho ústupků. Kongres dokonce v některých případech ne zvolil prezidenta s větším počtem hlasů.

6.2.3 Moc soudní

Nejvýznamnějším soudem v Bolívii je Nejvyšší soud. Do něj je voleno přímo ze seznamu soudců, který navrhuje a předkládá parlament. Zajímavostí je, že v Bolívii existuje také Ústavní soud nebo Agroenvironmentální soud. Mimo řádné soudy existují v Bolívii ještě komunitární justice, jež vykonávají zástupci indiánských autorit.

6.2.4 Místní správa a samospráva

Bolívie se územně dělí na departmenty, kterých je dohromady devět. V čele departmentu stojí guvernér. Departmenty se poté dělí na provincie, obce a kantony.

¹¹⁶ Asamblea Legislativa Plurinacional

¹¹⁷ Cámara de Diputados

¹¹⁸ Cámara de Senadores

6.2.5 Stranický systém

Politické strany v Bolívii jsou v podstatě jen jedním z hráčů, přičemž do roku 1985 hrály jen velmi slabou roli. Do centra politiky se bolívijské strany dostaly až mezi lety 1985 – 2003, kdy byl vytvořen jakýsi systém, který byl postaven v podstatě na třech stranách. Přesto se politický stranický systém dá stejně jako u Venezuely rozdělit na strany tradiční a strany moderní.

Mezi tradiční bolívijské politické strany může řadit:

- a) **Nacionalistické revoluční hnutí (MNR – Monimiento Nacionalista Revolucionario)** – strana byla založena v roce 1942. Jednalo se o nejvýznamnější politickou stranu v Bolívii až do druhé poloviny dvacátého století. Dá se říct, že se strana svým programem zaměřovala komplexně na všechny sociální skupiny. Jejím hlavním cílem pak byla snaha o emancipaci země a rozvoj v hospodářství.
- b) **Hnutí revoluční levice (MIR – Movimiento de Izquierda Revolucionario)** – bylo hnutí, které bylo založeno Jaimem Paze Zamorou.
- c) **Demokratická nacionalistická akce (ADN – Acción Democrática Nacionalista)** – byla pravicová politická strana, která byla založena v roce 1979. Tato strana se stala základem pro podporu Banzerovy diktatury. Stala se výhodnou pro bohatší sektory Bolívie, neboť se zaměřovala na neoliberalní ekonomiku. Strana se snažila o konzervativní pojetí společenských vztahů.

Mezi strany, které můžeme považovat za nové moderní aktéry politické scény v Bolívii patří především:

- a) **Hnutí k socialismu (MAS – Movimiento al Socialismo)** – od voleb z roku 2005 se jedná o nejsilnější politickou stranu v Bolívii. Strana vznikla především jako podpora pěstitelů koky. Ve druhé polovině devadesátých let však vstoupila do celostátní politiky. Vůdcem strany se stal Evo Morales. Strana se již nezaměřuje jen na pěstitele koky, ale také na původní indiánské obyvatelstvo, dnes již i na širší vrstvy obyvatel.
- b) **Hnutí beze strachu (MSM – Movimiento Sin Miedo)** – bylo založeno v roce 1999, přičemž do roku 2010 se jednalo o spojence MAS. V tomto období vztahy obou stran výrazně ochladly.

- c) **Plán pokrok pro Bolívii – Národní konvergence (PPB – CN – Plan Progreso para Bolivia – Convergencia Nacional)** – pravicová volební aliance, která byla založena jako hlavní vyzyvatel Evo Moralese ve volbách 2009.
- d) **Národní jednota (UN – Unidad Nacional)** – byla založena v roce 2003 Samuelem Medinou poté, co odešel z MIR. Jedná se o stranu v centru politického spektra, která je silně závislá na osobě předsedy. Strana zásadně odmítá neoliberální přístup k ekonomice.
- e) **Sociální aliance (AS – Alianza Social)** – levicová strana, která byla založena v roce 2005. Tato strana je orientována na podobné vlně jako MAS.

6.2.6 Volební systém

V roce 1994 byla provedena reforma, která poté ovlivnila změnu volebního zákona v roce 1996. Došlo tím prakticky ke změně poměrného listinného systému s vázanými kandidátními listinami na současný personalizovaný poměrný systém. Za použití poměrného systému personalizovaného se konaly volby od roku 1997.

Do roku 1996 jsou poslanci dle zákona voleni ve všeobecných, tajných a přímých volbách na období 5 let. Do Komory poslanců bylo voleno celkem 130 zástupců. Voliči zde mají (stejně jako ve Venezuele) k dispozici dva hlasy; jeden pro složku nominální, druhý pro složku listinnou. Příklad v Bolívii je však přeci trochu jiný. Přesto, že mají voliči dva hlasy, tak první využívají jak k volbě prezidenta, tak k volbě senátorů a poslanců. Druhý hlas je pak využit zejména pro kandidáty, kteří jsou ve většinové složce, což je využíváno zejména v zemích, které využívají personalizovaný poměrný systém.

Zajímavostí v Bolívii pak je, že seznam kandidátů lze podle ústavy měnit jen ve zvláštních případech, kterými jsou zejména: smrt kandidáta, obžalování kandidáta Národním volebním soudem nebo odstoupení kandidáta. Ve složce poměrné lze provést změnu nejpozději 15 dní před volbami, ve složce nominální dokonce nejpozději 60 dní před volbami.

V roce 2009 byla přijata nová ústava, která mírně upravuje dosavadní personalizovaný poměrný systém. V rámci nominální složky se volí 70 mandátů, v rámci poměrné složky pak dalších 53. Velkou změnu pak přineslo zavedení mandátů pro indiánské obyvatelstvo. Původní obyvatelé mají nyní k dispozici celkem sedm mandátů.

6.2.7 Volební právo

Aktivní volební právo má každý občan Bolívie, který dosáhl 18 let života. V zemi je navíc volební účast povinná, avšak neúčast u voleb se nijak v praxi nevymáhá. Aktivní volební právo mají navíc také rezidenti, kteří žijí v zahraničí. Pasivní volební právo je v Bolívii pro občany starší 25 let. Občanství musejí navíc získat výhradně narozením v Bolívii, musí splnit svou vojenskou povinnost, být gramotní a musejí vlastnit všechna občanská práva v plné výši. Zatčení či uvěznění je dostatečným důvodem pro ztrátu pasivního volebního práva bez ohledu na provinění. V Bolívii mohou kandidovat politické strany, koalice politických stran a uznávané občanské instituce. V případě rezignace, smrti či invalidity je poslanec nahrazen náhradníkem.

6.2.8 Srovnání obou systémů

Pokud bychom v obou systémech srovnávali úroveň proporcionality, můžeme říct, že systém, který praktikuje Bolívie je stabilnější a více proporcionalní než ten venezuelský, který se začal v průběhu devadesátých let chovat spíše jako většinový¹¹⁹.

¹¹⁹ I když se na počátku devadesátých let choval jako proporcionalní.

7 Současné tendence ve vývoji obou zemí

7.1 Venezuela

Klíčovou a velmi důležitou událostí pro vývoj ve Venezuele v současnosti, ale i pro léta budoucí, byla bezpochyby smrt prezidenta Huga Cháveze (5. března 2013). Po ní totiž následovaly předčasné prezidentské volby, ve kterých zvítězil Chávezův viceprezident a předchozí ministr zahraničních věcí Venezuely Nicolás Maduro.

Výsledek voleb však vůbec neodpovídal „chavistické“ Venezuele, neboť rozdíl, kterým Maduro zvítězil, byl velmi těsný.¹²⁰ Z výsledku prezidentských voleb je tedy patrné, že stačilo pouze půl roku od posledních voleb, v nichž Chávez jasně zvítězil, aby chavisté ztratili téměř 700 tisíc hlasů. A právě tolik hlasů navíc získala opozice. Pokud se zamyslíme nad výsledkem těchto voleb, svým způsobem se jedná o jakýsi počátek politické přeměny, která jen svědčí o tom, jak moc charismatický byl prezident Chávez, a že po jeho smrti se toto charisma nepřenáší automaticky na jeho nástupce.

Pokud však hovoříme o politické přeměně, musíme si uvědomit fakt, že tato přeměna není prozatím tak velká, aby přinesla opozici vítězství ve volbách. Nicméně její postavení ve Venezuele významně posílila a vystupňovala už tak velkou polarizaci na politické scéně země. Lze však říct, že současný prezident Maduro je ve funkci značně oslaben, naopak opozice posílila, přestože volby prohrála.

Co hraje opozici do not je také fakt, že neměla na kampaň mnoho času a volby byly po celou dobu ve znamení smrti milovaného vůdce Cháveze, což podle mého názoru dosti zastíralo smysly mnoha účastníkům voleb při rozhodování. Zajímavostí pak je, že Chávezova vláda měla po jeho smrti ve volbách k dispozici všechny trumfy; média, smrt prezidenta, neomezené finance apod.

Je zřejmé, že situace se ve Venezuele bude nadále vyhrocovat. Protesty, které se konaly po volbách, si vyžádaly mnoho zraněných. Navíc není náhodou, že největší protestní akce rozpoutaly v Caracasu a Meridě, čili v oblastech, kde zvítězila opozice. Je jasné, že situace v zemi (ať už ekonomická či politická) nemůže být vyřešena ze dne na den. Nelze dokonce vyloučit ani překvapení v podobě dialogu, který Venezuela již 15 let nepamatuje. Pro dialog hovoří oslabení přívrženců Cháveze, a pokud by nechtěli čelit v podstatě neutichajícím protestům, budou k jakékoliv formě dialogu muset nakonec přistoupit. Paralyza celou zemi a otevřená cesta k bezvládní totiž není žádným řešením.

Dialog je však vhodné načít v případě, že obě strany budou ochotny diskutovat o

¹²⁰ Rozdíl činil přibližně 230 tisíc hlasů.

opatření, které by uklidnily jak napjaté vztahy, tak ekonomickou situaci. Ovšem v současné době je opozice značně proti, neboť jejím zásadním cílem je zdiskreditování Madurovy vlády. Jenže vláda momentálně taky neřeší protesty v zemi zrovna konstruktivně, zvláště když používá proti protestantům bezpečnostní síly a dokonce slzný plyn.

Do let budoucích se ve vývoji Venezuely jeví vlastně jen dva možné scénáře. Buďto si vláda s prezidentem uvědomí, že násilné potlačování protestů vede jen k nahrávání opozici, a bude se snažit například o vyvolání dialogu nebo se alespoň pokusí o odzbrojení provládních brigád; nebo naopak vláda půjde dál tvrdě proti demonstrantům, popřípadě ještě přitvrdí hrubou silou, a bude se nadále spoléhat na sympatizanty, kteří v zemi jsou od dob Huga Cháveze a také na ostatní vlády Latinské Ameriky, kterým současný systém vyhovuje.

Od politické stránky je nutné také přejít ke stránce ekonomické. Vždyť odhadovaná inflace za rok 2014 činí zhruba 56%, v zemi je v obchodech nedostatek zboží, papírenský průmysl (který byl pro Venezuelu důležitý) je zlikvidován a protože není možné obstarat si cizí měnu, papír zde neputuje ani ze zahraničí.

Venezuelská společnost je nyní plně rozvrácená, u velkých měst se tvoří barikády, Národní garda ztrácí kontrolu nad některým územím. Venezuelané dokonce tvrdí, že již země nepatří jim, ale zločincům, neboť míra kriminality se vyšplhala do nebeských výšin.

Většina se již začíná obracet k opozičnímu vůdci Caprilesovi, který sice vyzývá obyvatele k dalším protestům, avšak za pokojných událostí. Prezident Maduro se již k vůdci opozice obrátil s možností dialogu, avšak Capriles je ochoten jednat až ve chvíli, kdy prý opravdu o dialog půjde. Nyní se podle jeho slov stále jedná o vládní monolog.

Podle mnoha mezinárodních představitelů je Capriles jediným vhodným kandidátem, který by dokázal zemi vyvézt ze současné krize. Nicméně přístup mnoha zemí Jižní Ameriky je zcela odlišný. Pro podporu Madura se staví Bolívie, Ekvádor, Kuba, Brazílie či Argentina. Proti je pouze Panama¹²¹ a Chile. Ostatní země nejsou z to se vyjádřit.

Když se podíváme na politický vývoj Venezuely hlouběji do historie, pak nás může napadnout situace, která by mohla být pro Venezuelu řešením. Tím je vojenský převrat – armáda. Armáda sice stále stojí na straně Madura, avšak jednotná určitě není. Navíc silně pochybuju o tom, že současná situace může vydržet ve Venezuele až do řádných voleb

¹²¹ V případě Panamy však jde především o fakt, že se dle Madura proti Venezuele provinila. Došlo tak k přerušení všech obchodních a diplomatických styků mezi oběma zeměmi. Venezuela navíc vypověděla panamské velvyslance a odmítá zaplatit Panamě dluh ve výši přesahující miliadu dolarů do doby, než bude v Panamě seriózní vláda.

v roce 2019. Pokud by tedy ve Venezuele nedošlo k převratu, je třeba se spoléhat na vzrůstající schopnosti opozice.

Současný prezident Maduro bude nyní nucen přijmout ekonomická opatření, která mohou výrazně oslabit jeho vliv. Stojí před ním tedy mnoho těžkých rozhodnutí. Vždyť devalvovat bolívar výrazněji, zvýšit ceny benzínu¹²² a zastavit dodávky ropy spřáteleným zemím, to chce v jeho situaci velké odhodlání. Jak to tedy s dalším vývojem Venezuely bude, ukáže až čas.

Pokud bychom se měly blíže podívat na ekonomickou situaci země, pak by se její počiny propadaly na poslední příčky. V současné situaci se tak naskýtá řešení především v omezování dovozu a zaměřování se na vlastní produkci. Také orientace na spřátelené státy, nové také na Rusko, nabývá na významu. Zvláště pak v současné situaci v Evropě, kdy jsou na Ruskou federaci uvaleny sankce. Problémy v zásobování Venezuely jsou však nadále kritické. Vždyť v současné době se země musí vypořádávat s nedostatkem mléka, masa, cukru či mouky.

Nejnovější situace v zemi začaly paradoxně nahrávat prezidentu Madurovi. Vyvrcholil totiž střet mezi Venezuelou a USA. Spojené státy americké označily Venezuelu za nebezpečnou pro národní bezpečnost USA, na což Maduro reagoval vyhoštěním 80 ze 100 velvyslanců z Carasasu. Navíc obvinil vládu USA z přípravy puče proti jeho osobě. Touto situací tak dostává Maduro ekonomické problémy a nepokoje v zemi na druhou kolej, čímž aspoň na chvíli zvyšuje svou moc.

Pro americké občany tak nyní platí vízová povinnost a mnoho osobností se dostalo na venezuelskou listinu person non grata¹²³. Pravdou pak je, že si Spojené státy musejí uvědomit, že se Latinská Amerika výrazně změnila a že již není závislá na pomoci a vměšování se americké politiky. Přesto je situace ve Venezuele velmi kritická a je třeba ji řešit v co nejkratším časovém období.

7.2 Bolívie

V novodobé Bolívii můžeme s určitou mírou zdrženlivosti konstatovat, že situace je za vlády Evo Moralese relativně stabilizovaná. Sociální problémy a neustálé znárodňování podílu zahraničních firem sice nadále pokračuje, avšak na moc Evo Moralese to nemá nijak zásadní vliv.

Významné milníky můžeme v Bolívii vidět především od roku 2012. Bolívie totiž od

¹²² Ten nyní vyjde v přepočtu na 0,02 dolaru za litr, tedy přibližně 0,50 Kč za litr.

¹²³ Nežádoucí osoby. V současnosti např. George W. Bush apod.

této doby začíná prohlubovat spolupráci jak v regionu, tak i mimo něj. Spolupráce a prohlubování vztahu je nejvíce vidět na práci se státy CAN¹²⁴, ALBA¹²⁵ a UNASUR¹²⁶.

Nejvíce však Bolívie překvapila, když v roce 2012 přijala pozvání a zahájila proces vstupu do organizace Mercosur. Prezident Morales vše vysvětluje tak, že Mercosur nemá na rozdíl od CAN smlouvy o volném obchodu se Spojenými státy americkými. Toto rozhodnutí však lze vysvětlit i faktem, že je Bolívie silně ekonomicky navázána na Brazílii a Argentinu, které členy jsou.

Významného diplomatického úspěchu se dočkala Bolívie na mezinárodní scéně, když došlo k úpravě tradičního žvýkání koky v zemi. Bolívie totiž znovu přistoupila k mezinárodní listině OSN, která zakazuje běžné užívání této omamné látky.

Rok 2014 se pak nesl ve znamení prezidentských voleb, ve kterých se Evo Morales pokoušel o v pořadí již třetí vítězství. To se mu také povedlo, a se ziskem 60% hlasů zvítězil ve volbách již v prvním kole. Jeho nejbližší pronásledovatel Samuel Doria Medina získal pouhých 24 %, což poukazuje na obrovskou moc a popularitu Moralese v zemi.

Evo Morales se pokouší do Bolívie vmísit svůj ideál „domorodého socialismu.“ Do karet mu hraje také fakt, že se mu podařilo doslova vytáhnout z bídy půl milionu obyvatel z celkového počtu deseti milionů, což mu zvedlo popularitu natolik, že může být jen těžko ohrožen ve své funkci. Navíc se momentálně snaží o to, aby mohl být prezidentem doživotně. K tomu potřebuje dvě třetiny v parlamentu, aby mohlo dojít ke změně ústavního zákona. Podle mého zůstává jen otázkou času, kdy se mu to podaří, neboť síla MAS, jež prezidenta Moralese přímo podporuje, se neustále zvětšuje.

V současné době je Evo Morales podporovatelem mezinárodní legalizace koky číslo jedna. Navíc dělá vše pro to, aby mohl propagovat svůj odpor k USA ve světě. Při návštěvě Evropy poukazoval na to, jak se bez podpory a vměšování Američanů do jejich věcí žije v Latinské Americe o moc lépe. Zároveň zkritizoval evropskou amerikanizaci. Stále se však jedná o populistické jednání prezidenta Bolívie.

Stále je nutné podotýkat fakt, že Bolívie je i přes veškeré snahy¹²⁷ nejchudším státem v celém regionu. Téměř dvě třetiny obyvatelstva dnes žije v chudobě. A nepomáhá tomu

¹²⁴ Andské společenství národů

¹²⁵ Bolívarovský svaz pro lid naší Ameriky (špaň. Alianza Bolivariana para los Pueblos de Nuestra América) je mezinárodní organizací v Latinské Americe, která má za úkol sociálně, ekonomicky a politicky integrovat Latinskou Ameriku a Karibik. Současnými členy jsou např. Bolívie, Venezuela, Kuba, Ekvádor, Honduras, Nikaragua a další.

¹²⁶ Unie jihoamerických národů (špaň. Unión de Naciones Suramericanas) je mezinárodní organizací, která integruje dvě společenství – Mercosur a Andské společenství. Je vytvořena dle vzoru Evropské unie.

¹²⁷ Např. v roce 2009 země vykázala nejvyšší ekonomický růst v Latinské Americe.

ani přírodní bohatství v podobě obrovských zásob zemního plynu.

Pokud bych chtěl charakterizovat Bolívii v roce 2015 a výhledově její kroky do budoucna, pak mohu konstatovat, že se této zemi podařilo začít ekonomicky růst – a to přes nedostatky potravin a základních surovin. Navíc se podařilo výrazně snížit rasovou nesnášenlivost vůči původním obyvatelům země. Zavedením bezplatného vzdělávání je budoucnost v podobě zvyšování gramotnosti určitě zajištěna, což může zemi jediné prospět nejen na domácí, ale také na mezinárodní scéně.

Osoba Evo Moralese se postupně stává „nedotknutelnou.“ Po vítězství ve volbách 2014 má fakticky veškerou moc v rukou on a jeho vládní strana. Navíc zde hrozí situace, kdy strana získá v parlamentu dvoutřetinovou většinu, čímž by mohlo dojít k politickému kolapsu. Vždyť pokud by získal Evo Morales doživotní možnost vládnout zemi, všechny „demokratické“ myšlenky a cíle země by mohly přijít vniveč. Země by se mohla odklonit od nynějšího politického směřování spíše blíže k autoritarismu či dokonce k diktatuře,¹²⁸ což může vývoj nejchudší země kontinentu na dlouhou dobu zastavit. Popularita prvního indiánského obyvatelstva je však natolik velká a pevná, že v podstatě zaleží jen na jeho osobě, jakým směrem zemi v dalších letech povede.

¹²⁸ a podle mého názoru se k tomu pomalu schyluje

8 Pedagogická aplikace

Venezuela a Bolívie jsou zeměmi, o které není ve výuce přílišný zájem z hlediska jejich neatraktivnosti. Je však důležité si uvědomit, že právě na těchto dvou zemích lze pochopit spoustu teoretických poznatků ověřených praxí. Ať už se jedná o prezidentské systémy či autoritářské režimy, obě země k těmto tématům mají z hlediska historického i současného co říct.

8.1 Charakteristika pedagogické aplikace

Pedagogická aplikace by mohla být uskutečněna v rámci výuky společenských věd na středních školách a gymnáziích. Jelikož se však jedná o téma ryze specifické, bylo by možné její například zařadit do rámce společenskovedního semináře jakožto desetihodinového výukového kurzu, kdy by výuka probíhala ve dvouhodinových lekcích. Fakticky by se tak jednalo o pět lekcí, z nichž každá lekce by byla specificky zaměřena na určité téma. Znalosti by pak byly ověřovány různou formou (viz návrh pedagogické aplikace).

První lekce výukového programu by byla zaměřena na charakteristiku prezidentských systémů. V rámci lekce by se učitel zaměřil na správnou formulaci a charakteristiku prezidentských systémů, rozdělil by je na jednotlivé typy a nakonec by se věnoval zemím, které daný systém využívají (samozřejmě by se zaměřil především na Venezuelu a Bolívii).

Ve druhé lekci by se pedagog věnoval tematice autoritářských režimů, kdy by vysvětlil také pojmy s tématem související (autorita). Poté by došlo k zaměření na typy autoritářských režimů společně s příklady zemí zahrnujících tendence této státní moci, nakonec by došlo ke srovnání autoritářských režimů s diktaturou, přičemž by bylo poukázáno na zásadní rozdíly mezi oběma režimy.

Třetí lekce by patřila přímo Venezuele. Učitel by se zaměřil na obecnou charakteristiku země, základní údaje, zajímavosti apod. Poté by učitel objasnil historický a politický vývoj země, přičemž by se zaměřil především na 20. a 21. století. Zbytek času by měl zajisté patřit politickému systému, který je charakteristický pro danou zemi.

Ve čtvrté lekci by se učitel věnoval Bolívii, a to stejným způsobem, jako tomu bylo v případě Venezuely.

Poslední lekce by měla sloužit především ke srovnání obou zemí ve všech hlediscích. Znatelná část lekce by měla patřit výhledům obou zemí do budoucna.

Cílem kurzu je aplikovat poznatky z teorie prezidentských systémů a autoritářských

režimů na praktické ukázky konkrétních zemí, navíc v regionu, který je pro onu oblast učiva jistým způsobem specifický. Žáci mají možnost dovědět se spoustu zajímavých informací, ale především mají možnost utvořit si vlastní názor na principy, jež s demokracií zrovna nekooperují.

Dotazníkové šetření by navíc mělo poukázat na naplnění očekávání žáků ze speciálně zaměřeného pojetí výuky. Po určité době by učitel žákům rozdal pracovní listy, v nichž by měli žáci prokázat nabyté informace.

8.2 Návrh pedagogické aplikace

1. Název vzdělávací akce

Venezuela a Bolívie – historické a politologické poznání vybraných zemí Latinské Ameriky

2. Zdůvodnění vzdělávací akce

Žáci středních škol a gymnázií nemají v rámci výuky možnost blíže poznat země Latinské Ameriky, jejich historii, politické tendence a vývoj. Jelikož se často jedná o země, které byly v minulosti či v současnosti jsou ovlivněny autoritářskými (popř. diktátorskými) tendencemi, je vhodné z tohoto důvodu do výuky zakomponovat země, na které ve výuce mnoho času nezbývá. Žáci se zároveň podrobněji zaměří na problematiku prezidentských systémů zemí. Část výuky bude věnována současným tendencím a budoucímu směřování zemí Latinské Ameriky. V neposlední řadě je vhodné se zaměřit na významné osobnosti a jejich činnost v rámci politiky vymezených zemí. V případě zájmu je vhodné zaměřit výuku na další problematické oblasti.

3. Popis souboru vzdělávaných a jejich případná specifika

Výukový kurz je zaměřen výhradně pro žáky středních škol a gymnázií (odpovídající 3. a 4. ročníku) v rámci společenskovedního semináře.
(heterogenní skupina – věkově, dle pohlaví...).

4. Forma a druh akce:

Výukový kurz

5. Časové a organizační rozvržení výuky

Kurz proběhne v rozsahu pěti dvouhodinových (vyučovacích) jednotek (1 vyučovací jednotka = 45 minut) v týdnech od 3. října 2016 do 31. října 2016¹²⁹, a to v následujících 5 vyučovacích dnech:

<u>v pondělí 3. 10.</u>	od 13.30 -15.00 h – lekce č. 1
<u>v pondělí 10. 10.</u>	od 13.30 -15.00 h – lekce č. 2
<u>v pondělí 17. 10.</u>	od 13.30 -15.00 h – lekce č. 3
<u>v pondělí 24. 10.</u>	od 13.30 -15.00 h – lekce č. 4
<u>v pondělí 31. 10.</u>	od 13.30 -15.00 h – lekce č. 5 + 20 minut hodnocení kurzu

Pro tento výukový kurz bude zajištěna učebna s audiovizuální a didaktickou technikou.

Kapacita kurzu: max. 20 osob

6. Lektor

Lektorem celého vzdělávacího kurzu bude pedagog střední školy či gymnázia s aprobací předmětu společenské vědy.

7. Výstupy, ověřování znalostí a dovedností

Práce v hodinách bude průběžně kontrolována a ověřována pomocí rozhovorů či diskuzí, dále pomocí zpracovaných pracovních listů.

¹²⁹ rozvržení výukového kurzu je pouze orientační

Cíl a osnova programu vzdělávací akce

Programový cíl: Žáci charakterizují Venezuelu a Bolívii z hlediska politického a historického. Žáci si vytvoří vlastní názory na situace v obou zemích, které diskutují s ostatními.			Způsob kontroly jeho ověření: Rozhovor, diskuze, analýza výkonu.			
Časové údaje	Specifické cíle	Způsob kontroly dosažení specifického cíle	Učivo	Hlavní strategie	Vyučující	Organizace, popř. odpovědný pracovník, poznámka
1. lekce	Žák definuje pojem prezidentský systém. Žák na příkladech charakterizuje různé typy prezidentských systémů.	Rozhovor, diskuze, společné hodnocení	Prezidentské systémy. Typy prezidentských systémů. Příklady zemí s aplikací prezidentských systémů.	Nejprve subjektivní názory žáků, poté jasné vysvětlení pojmů pomocí PPT prezentace, kterou dodá vyučující. Promítání proběhne pomocí techniky přístupné v učebně.	Mgr. Petr Černý ¹³⁰	PPT prezentaci připraví vyučující.
2. lekce	Žák definuje pojem autoritářský režim. Žák na příkladech charakterizuje různé typy autoritářských režimů. Žák poukáže na rozdíly mezi autoritářskými a diktátorskými režimy.	Pracovní listy, společné hodnocení	Autorita. Autoritářské režimy. Typy autoritářských režimů. Diktatura.	Vyučující dodá pracovní listy, zajistí PPT prezentaci, dbá na společné hodnocení.	Mgr. Petr Černý	PPT prezentaci a pracovní listy připraví vyučující, na konci hodiny budou pracovní listy vybrány.

¹³⁰ pro ukázkou byla použita fiktivní osoba.

3. lekce	Žák stručně charakterizuje Venezuelu. Žák popíše historický a politický vývoj Venezuely. Žák charakterizuje politický systém Venezuely.	Analýza výsledků činnosti, společné hodnocení, diskuze	Venezuela – charakteristika země. Historický a politický vývoj Venezuely. Politický systém Venezuely.	Nejprve dojde k subjektivnímu vyjádření posluchačů, poté k objasnění pomocí diskuze a společného hodnocení. Pracovní listy a PPT prezentaci dodá vyučující.	Mgr. Petr Černý	PPT prezentaci a pracovní listy připraví vyučující. Na konci hodiny budou pracovní listy vybrány ke kontrole.
4. lekce	Žák stručně charakterizuje Bolívii. Žák popíše historický a politický vývoj Bolívie. Žák charakterizuje politický systém Bolívie.	Diskuze, pracovní listy, společné hodnocení	Bolívie – charakteristika země. Historický a politický vývoj Bolívie. Politický systém Bolívie.	Diskuze, rozhovor. Vyučující dodá PPT prezentaci a pracovní listy.	Mgr. Petr Černý	PPT prezentaci a pracovní listy připraví vyučující. Pracovní listy budou na konci lekce vybrány.
5. lekce	Žák srovná případy obou zemí z politického hlediska. Žák ke srovnání využije znalostí z předchozích lekcí vzdělávacího kurzu. Žák si vytvoří vlastní názor na možný budoucí vývoj obou zemí, své názory diskutuje s ostatními.	Analýza výkonu, diskuze, společné hodnocení	Komparace obou zemí z politického hlediska. Výhled obou zemí do budoucna.	Diskuze, rozhovor. Vyučující dodá pracovní listy.	Mgr. Petr Černý	Pracovní listy připraví vyučující. Pracovní listy budou konzultovány v průběhu lekce.

HODNOCENÍ VZDĚLÁVÁNÍ (cca 20 minut)	Použito bude dotazníkové šetření pro hodnocení vzdělávání.	Dotazník	-	Vyučující představí a následně rozdá dotazníky.	Mgr. Petr Černý	Provádění hodnocení
---	---	----------	---	--	-----------------	------------------------

Hodnocení vzdělávání:

1. Reakce - líbilo se jim to?

Zda byla očekávání účastníků kurzu naplněna, ověříme anonymním dotazníkem, jenž bude představen a rozdán lektorem kurzu, Mgr. Petrem Černým.

2. Učení - naučili se to?

Zda došlo k dosažení programového cíle, ověříme analýzou výkonu, diskuzí a rozhovorem.

3. Chování - použili dále informace a vědomosti?

Zda nabyté informace účastníci kurzu nadále využívají, můžeme zjistit pomocí pracovního listu praktikovaného po několika týdnech od ukončení výukového kurzu.

4. Výsledky

Výsledku budou ověřeny na základě vyhodnoceného pracovního listu.

Závěr

Pokud porovnááme obě země, pak vidíme, že si obě prošly historicky podobným vývojem, což mělo za následek směřování k levicové politice. Jelikož se zde neustále střídaly sociální nepokoje, dalo se čekat, že jistá jihoamerická forma marxistické ideologie zde může upět. Velkou roli v tomto ohledu hraje také neúspěch neoliberálních politik v devadesátých letech 20. století.

Velkou zásluhu v obou regionech pak má pozvednutí původních obyvatel, což jen dokazuje fakt prvního indiánského prezidenta v Bolívii Evo Moralese. Vždyť většina obyvatel Bolívie je indiánského původu. Vždy diskriminovaná většina tak má své zastoupení v řadách nejvyšších, což posiluje jejich význam pro věci budoucí.

Venezuela se pak nachází v situaci, kdy smrt prezidenta Huga Cháveze může pro následný vývoj znamenat politický převrat. Chávezova osobnost byla natolik velká, že ji může těžko nahradit jakýkoliv nástupce. A se smrtí tohoto charismatického vůdce pomalu umírají i jeho ideje.

Obě země mají historicky mnoho společného, avšak věci budoucí toho společného nemusí přinést tolik. Zatímco v Bolívii je postavení prvního muže zcela zřejmé i pro léta následující, ve Venezuele je tomu naopak. Přesto můžeme jmenovat několik věcí, které si země nesou ve společném koši – protiamerické postoje, znárodnění průmyslu, kontrola přírodních zdrojů.

Autoritářské tendence jsou patrné u obou zemí v podstatě po celém průběhu jejich historie a jsou parné i dnes. Je těžké predikovat, jak se těmito zemím nadále povede ve značně zdemokratizovaném světě, avšak na jihoamerickém kontinentě budou mít vždy své nenahraditelné místo podpořené masami obdivovatelů

Závěrem bych chtěl upozornit na důležitost pedagogické aplikace právě tohoto tématu, protože by mohl být vhodným námětem k realizaci zajímavého výukového aparátu, který je ve školství opomíjeným. Je důležité se věnovat v rámci politologie také nedemokratickým principům různých režimů, přičemž věnovat se zemím Latinské Ameriky je vhodnou alternativou, která by mohla vést k naplnění těchto představ.

Seznam zkratek

AD	Acción Democrática (Demokratická akce, politická strana ve Venezuele)
ADN	Acción Democrática Nacionalista (Demokratická nacionalistická akce, politická strana v Bolívii)
ALBA	Alianza Bolivariana para los Pueblos de Nuestra América (Bolívarovský svaz pro lid naší Ameriky, mezinárodní organizace)
AS	Alianza Social (Sociální aliance, politická strana v Bolívii)
CAN	Andské společenství národů
COPEI	Comité de Organización Política Electoral Independiente (Výbor pro nezávislou volební politickou organizaci, politická strana ve Venezuele)
ELPV	Ejército de Liberación del Pueblo de Venezuela (Osvobozená armádu venezuelského lidu, politická strana ve Venezuele)
FSB	Falange Socialista Boliviana (Dělnická socialistická Falange, politická strana v Bolívii)
IMF	International Monetary Fund (Mězinárodní měnový fond)
LCR	La Causa Radical (Radikální věc, politická strana ve Venezuele)
MAS	Movimiento al Socialismo (Hnutí k socialismu, politická strana v Bolívii)
MBR-200	Movimiento Bolivariano Revolucionario 200 (Bolívarské revoluční hnutí 200, politická strana ve Venezuele)
MIR	Movimiento de Izquierda Revolucionario (Hnutí revoluční levice, politická strana v Bolívii)
MNR	Movimiento Nacionalista Revolucionario (Nacionální revoluční hnutí, politická strana v Bolívii)
MSM	Movimiento Sin Miedo (Hnutí beze strachu, politická strana v Bolívii)
OPEC	Organization of the Petroleum Exporting Countries (Organizace zemí vyvážejících ropu)

PCV	Partido Comunista Venezolano (Komunistická strana Venezuely, politická strana ve Venezuele)
PDVSA	Petróleos de Venezuela (Venezuelský státní podnik věnující se ropnému průmyslu)
PIR	Partido de Izquierda Revolucionaria (Levicová Revoluční strana, politická strana v Bolívii)
POR	Partido Obrero Revolucionario (Revoluční dělnická strana, politická strana v Bolívii)
PPB – CN	Plan Progreso para Bolivia – Convergencia Nacional (Plán pokrok pro Bolívii – Národní konvergence, politická strana v Bolívii)
PSUV	Partido Socialista Unide de Venezuela (Jednotná socialistická strana Venezuely, politická strana ve Venezuele)
Radepa	Razón de Patria (Zájem o vlast, militantní hnutí v Bolívii)
UN	Unidad Nacional (Národní jednota, politická strana v Bolívii)
UNASUR	Unión de Naciones Suramericanas (Unie jihoamerických národů, mezinárodní organizace)
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Organizace Spojených národů pro výchovu, vědu a kulturu)
URD	Unión Republicana Democrática (Demokratický republikánský svaz, politická strana ve Venezuele)
USA	United States of America (Spojené státy americké)

Seznam použité literatury

- BALÍK, S. KUBÁT, M. *Teorie a praxe totalitních a autoritativních režimů*. 1. vyd. Praha: Dokořán, 2004. 167 s. ISBN 80-86569-89-6.
- BUBEN, R. SOMOGYI, P. *Bolívie*. 1. vyd. Praha: Libri, 2009. 178 s. ISBN 978-80-7277-423-4.
- CABADA, L. a kol. *Úvod do studia politické vědy*. 2. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2004. 494 s. ISBN 80-86432-63-7.
- DĚCKÝ, J. *Politické dějiny světa v datech.II*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1980, s. 879 - 1825. ISBN neuvedeno.
- DVOŘÁKOVÁ, V. a kol. *¡Que el pueblo mande! Leicové vlády, populismus a změny režimu v Latinské Americe*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2012. 363 s. ISBN 978-80-7419-091-9.
- DVOŘÁKOVÁ, V. KUNC, J. *O přechodech k demokracii*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 1994. 156 s. ISBN 80-901424-8-6.
- HLOUŠEK, V. KOPEČEK, L. (eds.) *Demokracie: Teorie, modely, osobnosti, podmínky, nepřátelé a perspektivy demokracie*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2003. 379 s. ISBN 80-210-3195-6.
- HLOUŠEK, V. KOPEČEK, L. ŠEDO, J. *Politické systémy*. 1. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2011. 292 s. ISBN 978-80-87474-23-5.
- HUNTINGTON, S. P. *Třetí vlna: Demokratizace na sklonku dvacátého století*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2008. 343 s. ISBN 978-80-7325-156-7.
- JETMAROVÁ, J. *Bolívie: vzestup indigenní politiky a vláda Evo Moralese*. 1. vyd. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2013. 224 s. ISBN 978-80-7395-726-1.
- KOL. AUTORŮ. *Politické systémy Latinské Ameriky*. 1. vyd. Praha: Oeconomia, 2006. 385 s. ISBN 80-245-1107-X.
- KOL. AUTORŮ. *Příruční slovník naučný. A-F*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství československé akademie věd, 1962. 799 s. ISBN neuvedeno.

LINZ, J. J. *Totalitarian and Authoritarian Regimes*. 1. vyd. London: Boulder, 2000. 343 s. ISBN 1-55587-890-3.

LINZ, J. J. STEPAN, A. *Problems of democratic transition and consolidation. Southern Europe, South America and Post - Communist Europe*. Baltimore: Johns Hopkins UP, 1996. 504 s. ISBN 080-185-158-0.

ROEDL, B. *Dějiny Peru a Bolívie*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007. 363 s. ISBN 978-80-7106-839-6.

ŘÍCHOVÁ, B. *Přehled moderních politologických teorií*. 3. vyd. Praha: Portál, 2014. 304 s. ISBN 978-80-262-0742-9.

Seznam elektronických zdrojů

Morales se potřetí stal prezidentem Bolívie, vyhrál už v prvním kole. *Zprávy.idnes.cz* [online]. ©2014 [cit. 2014-10-13]. <http://zpravy.idnes.cz/morales-se-potre-ti-stal-prezidentem-bolivie-vyhral-uz-v-prvnim-kole-1gx-/zahranicni.aspx?c=A141013_064319_zahranicni_wlk>

Obhájce žvýkání koky Morales zůstane v čele Bolívie. *Česká televize.cz* [online]. ©2014 [cit. 2014-10-13]. <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/289033-obhajce-zvykani-koky-morales-zustane-v-cele-bolivie/>>

Protesty ve Venezuele. *Sekuritáci.cz* [online]. ©2014 [cit. 2014-03-11]. <<http://www.sekuritaci.cz/protesty-ve-venezuele/>>

Venezuela Americe: Strčte si ty sankce někam. *Literárky.cz* [online]. ©2015 [cit. 2015-03-18]. <<http://www.literarky.cz/politika/svet/19507-venezuela-americe-strte-si-ty-sankce-nkam>>

Venezuela; bod zlomu? *Blog.idnes.cz* [online]. ©2014 [cit. 2014-03-08]. <<http://trzaskalik.blog.idnes.cz/c/400014/Venezuela-bod-zlomu.html>>

„Zbavte se politického vlivu USA a diktátu MMF“: Vůdce Bolívie Evo Morales říká Evropské unii. *Svobodnenoviny.eu* [online]. ©2015 [cit. 2015-06-15]. <<http://svobodnenoviny.eu/zbavte-se-politickeho-vlivu-usa-a-diktatu-mmf-vudce-bolivie-evo-morales-rika-evropske-unii/>>

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Bc. Ivan Kohoutek
Katedra:	Společenských věd
Vedoucí práce:	Mgr. David Hampl, Ph.D.
Rok obhajoby:	2015

Název práce:	Autoritářské tendence ve středoamerickém regionu na příkladech Venezuely a Bolívie.
Název v angličtině:	Authoritarian tendencies in the Central American region, the examples od Venezuela and Bolivia.
Anotace práce:	V této práci se zabývám problematikou autoritářských tendencí ve Venezuele a Bolívii. V práci se zabývám historickým vývojem obou zemí v oblasti politické a sociální s ohledem na možnou budoucnost regionu. V závěru poukazuji na možnost pedagogické aplikace tématu.
Klíčová slova:	Autorita, autoritářský, prezidencialismus, Venezuela, Bolívie.
Anotace v angličtině:	I deal with problems of authoritarian tendencies in Venezuela and Bolivia in this task. I deal with historical development of these countries in political and social area with respect to region future. I point to opportunity of educatial applications oh thid theme.
Klíčová slova v angličtině:	Authority, authoritarian, prezidencialismus, Venezuela, Bolivia.

Přílohy vázané v práci:	-
Rozsah práce:	79
Jazyk práce:	český